

Kazimieras Mačėnas

UKMERGĖS ANTANO SMETONOS GIMNAZIJOS ISTORIJA

Sudarė: Kazimieras Mačėnas

Recenzavo: Liucija Dzigienė

Rinko ir maketavo: Valerija Aniuškštienė ir Snaiguolė Pocienė

Dėkojame: Jolantai Palidauskaitei už surinktą gausią medžiagą diplominiam darbui “Ukmergės A.Gudaičio-Guzevičiaus vidurinės mokyklos istorija”, kuri panaudota šioje knygelėje

PIRMOSIOS MOKYKLOS UKMERGĖJE

1717 metai. Ukmergėje (Vilkmergėje) siaučia maras. Nespėjus nuo jo atsigauti užaina treji karo metai. Per miestą žygiuoja rusų kariuomenė.

Iš tų neramių laikų išlikusiose miesto inventorinėse knygose minima (1721 m.), kad mokyklos pastatas buvo sudegęs prieš keletą metų. Tai pirmoji žinia apie Ukmergėje buvusią, tik nežinia kada įsteigtą parapijinę mokyklą. Kol kas neįmanoma atkurti duomenų ne tik apie tai, kada pirmoji mokykla Ukmergėje atidaryta, bet ir kur jina stovėjusi. Jau XVa. antroje pusėje iš 120 lietuvių, studijavusių Krokuvoje, trečdalį sudarė vilniečiai, kiti buvo iš įvairių Aukštaitijos vietų - Anykščių, Ašmenos, Eišiškių, Geranainių, Giedraičių, Kauno, Kupiškio, Merkinės, Ramygalos, Šalčininkų, Ukmergės. (Lietuvių Enciklopedija, Lietuva p.745).

XVIa. taip pat buvę ukmergiškių studentų, įsimatrikuliavusių Krokuvos akademijoje. Prieš įstodami tenai, jie turėjo išėiti tam tikrą ikiniuniversitetinį parengimą, tačiau ar tai galėjo būti Ukmergėje bei jos krašte galima tik spėlioti.

Jėzuitų ordinui, įkūrusiam Vilniaus akademiją - universitetą ir praktiškai koordinavusiam žemesnio lygio mokyklų veiklą Lietuvoje, nuo XVIIIa. atsiranda varžovas -vienuolių pijorų ordinas. 1736 m. buvo įkurta Lietuvos pijorų provincija. Pijorai pradėjo varžytis su jėzuitais dėl mokyklų steigimo ir mokymo programų sudarymo.

Pijorų mokyklose be tikybos, gimtosios kalbos (lenkų) ir lotynų kalbos buvo dėstoma gamtos mokslai, užsienio kalbos, aritmetika, istorija, etika, logika. Buvo kuriamos bibliotekos, laboratorijos, botanikos sodai.

Vienuoliai pijorai Ukmergėje įsikūrė 1735 m. Jiems buvo dovanota 3,5 standartinio sklypo dydžio valda Kauno gatvėje su naujais trobesiais. 1745 m. į pavieto seimelį susirinkę šlėktos nutarė duoti vienuoliams papildomai žemių, paaukojo pinigų vienuolynui su bažnyčia ir mokyklai statyti. 1745 m. vienuoliai atidarė 6 klasių mokyklą.

Kaip anksčiau minėjome, mokykla mieste buvusi ir prieš atvykstant vienuoliams pijorams. XVIIa. II – oje pusėje minima Ukmergės parapijinė mokykla. Mokykla veikė ir po to, kai pijorai įsteigė savąją. Enciklopedijoje minima, kad, pavyzdžiui, 1786 m. šalia pijorų mokyklos veikė ir parapijinė mokykla.

Vienuoliai pijorai nuo jėzuitų skyrėsi tuo, kad kiekviena jų provincija turėjo atskirą mokymo programą, vadinamąją „methodum docendi“, kuri atsižvelgė į aktualius krašto reikalus ir naujas mokslo žinias. Be gamtos mokslų, matematikos ir istorijos buvo kreipiamas dėmesys praktiškiems dalykams, kaip kad sekretoriaus, sąskaitininko ar buhalterio specialybėms. Bendrabučiuose, vadinamuose konviktais, buvo dar mokoma paišybos, muzikos, šokių, jodinėjimo, fechtavimo.

Savo mokyklas pijorai vadino “kilniomis” (colegium nobile), nors priimdavo visų luomų vaikus ir rūpindavosi pradinio švietimu, ko nedarė jėzuitai.

Pijorų pradinės mokyklos buvo 3 klasių. Pirmoje (infima) mokė katekizmo ir skaitymo, vidurinėje (media) - skaitymo, rašymo, aritmetikos, aukštesnėje (suprema) - gero rašymo ir sąskaitybos.

Pijorų kolegijos buvo prie vienuolynų. Jos buvo 6 arba 7 klasių su parengiamąja klase (infima parva). Žemesnėse klasėse mokė skaitymo, rašymo ir literatūros, aukštesnėse - humanitarinių mokslų ir filosofijos. Išlaikyta scholastika su lotynų kalba, išplėsta matematika, istorija, geografija, gamtos mokslai ir naujosios kalbos - vokiečių, prancūzų, rusų.

Teigiama, kad Ukmergėje 1745 m. įsteigtoji mokykla turėjo kolegijos statusą.

Jėzuitų ordiną uždarius, 1773 m. įsteigta Tautinės Edukacijos komisija perėmė jos mokyklas. Atsirado pirmos valstybinės mokyklos. Edukacinė komisija pertvarkė mokyklų tinklą. Lietuva buvo suskirstyta į keturias apygardas. Ukmergė pateko į Kražių apygardą. Apygarda turėjo vieną šešiaklasę mokyklą (wydziatowa) ir keletą triklasių (podwydziatowa). Apygardų mokyklose mokslas truko 7 m., o apygardėlių visos 3 klasės buvo dvimetės.

Mokyklų programa buvo panaši į pijorų mokyklos programą: istorija, krašto įstatymai, geografija, gamtos mokslai, ūkio darbai. Istorija dar suplakama su literatūra, geografija ir teise. Visose mokyklose įvesta lenkų kalba, už kalbėjimą lietuviškai mokykloje ir bendrabučiuose buvo baudžiama. Vadovėliai buvo lenkiški. Mokomi buvo ir berniukai ir mergaitės.

UKMERGĖS MOKYKLOS CARINĖS RUSIJOS VALDYMO METAIS

Inventorinės knygos mini, kad 1803 m. buvo išplėsta, pristačius officiną, mokykla, kurią išlaikė pijorai.

Mokykloje veikė 3 klasės, mokėsi 39 vaikai (1804 m. tik 26, 1805 m. - 24, 1808 m. - 44). Teigiama, kad naujas medinis skarda dengtas vienuolynas pastatytas 1807 m, o prie jo buvo medinis konviktas ir mokyklos oficina. (fligelis)

Nesant lėšų valdinės gimnazijos buvo retos, ir nėra tikrų žinių ar XIX a. pradžioje Ukmergėje kokia nors buvusi.

Neigiamai Ukmergės gyvenimą ir ūkinę veiklą paveikė prancūzmetis. 1812 - 13 m. neveikė pijorų mokykla, o po to ją lankė mažiau vaikų negu anksčiau (1814 m. – 11,1815 m. 10 vaikų). Kai miestas pradėjo atgyti, pagausėjo ir mokinių (1817 m. jų buvo 56, o 1819 m. - 120). Nuo 1819 - 1820 m. veikė ir margaičių pensionas.

1827 m. prie vienuolyno pristatyta biblioteka.

Manyta, kad numalšinus 1831 m. sukilimą, 1832 m. buvo uždarytas pijorų vienuolynas. Tačiau vėliau rasti dokumentai rodo, kad to nebuvo. Apskritis mokykla taip pat buvo palikta, jos nepalietė carinės valdžios nutarimas sumažinti mokyklų skaičių Lietuvoje, ypač Žemaitijoje. Tačiau yra duomenų, rodančių, kad pijorų mokykla visgi nustojo gyvavusi apie 1840 m. Enciklopedijose minima, kad nuo 1839 m. prie pijorų vienuolyno veikė 5 klasių bajorų apskritis mokykla.

Inventorinės knygos mini, kad 1840 m. Bažnyčios gatvėje buvo beveik baigta statyti mūrinė mokykla. Bažnyčios gatvė tada buvusi vingiuota, nevienodo pločio. Kapitalinių pastatų buvo vos šeši: bažnyčia, varpinė, klebono namas ir

tvartas, naujoji mokykla ir neaiškios paskirties pastatas prie Dinaburgo gatvės. 1841 m. mokykla buvo visiškai baigta statyti.

1842 m. minima apskrities bajorų mokykla su 120 mokinių, taip pat mergaičių pensionatas. Apskrities mokykla pripažinta vienu iš gražiausių miesto pastatų. 1846 m. parapiinę mergaičių mokyklą lankė 14 mergaičių.

1845 m. pijorų vienuolynas su bažnyčia buvo uždaryti.

Apie 1840 m. mokyklose uždrausta lenkų kalba. Lenkai mokytojai buvo šalinami iš mokyklų. Nuo 1865 m. mokytojais tegalėjo būti rusai. Kadangi jų trūko, dirbo karininkai ir visokie prastos reputacijos rusai. Nuo 1864 m. rusų valdžios parapiinės mokyklos buvo uždarytos. Jų vietoje įsteigtos valdinės pradžios mokyklos. Dar buvo steigiamos privačios, vadinamosios cerkvinės mokyklos, taip pat mokyklos suaugusiems, vadinamosios “Školy gramoty”.

Lietuviškai leista mokyti tik tikybos ir tik pirmame skyriuje, ypač griežtai to buvo žiūrima po 1961 – 63m. sukilimo. Nuo 1859m. enciklopedijos mini Ukmergėje pradėjus veikti gimnaziją. 1865m. įsteigta valdinė mokykla (pradžios mokykla).

XIXa. pabaigoje be triklasės apskrities mokyklos ir bajorų mokyklų dar veikė vienklasė mergaičių mokykla.

Bene geriausiai Ukmergėje XIXa. laikėsi žydų mokykla. 1846m. ją lankė 434 vaikai. Beje, žydai tada sudarė didžiąją daugumą Ukmergės gyventojų.

Apie 1880m. įvairiuose dokumentuose Ukmergė minima kaip vienas geriausiai sutvarkytų Kauno gubernijos ir net visos Lietuvos miestų. Minimos jame buvusios kelios mokyklos.

1880-81m. Ukmergėje įsteigta mokykla su amatų skyriumi. 1891m. mieste surašytos dvi mokyklos. Spėjama, kad tuo metu mieste galėjo būti teatras. 1907 m. Ukmergėje įsisteigia berniukų gimnazija, o 1908m. - mergaičių.

PIRMIEJI NEPRIKLAUSOMYBĖS METAI

Vokiečių okupacinė valdžia nenoriai toleravo lietuviškų mokymo įstaigų steigimą. Už didelį uolumą steigiant lietuviškas mokyklas, Vokietijon buvo ištremtas klebonas Leonas Špokevičius. Pirmojo Pasaulinio karo metais švietimo įstaigų darbas Ukmergėje buvo beveik nutrūkęs. Tačiau 1918m. balandžio 7d. Ukmergėje buvo įkurta “Saulės” gimnazija. Ją įkūrė ir išlaikė katalikiška lietuvių švietimo draugija “Saulė”. Visam parengiamajam ir steigimo darbui vadovavo advokatas B.Dirmantas. 1919m. liepos 1d. miesto gimnazija perėjo Švietimo ministerijos žinion ir iki 1938m. buvo vadinama Ukmergės valstybine gimnazija.

UKMERGĖS MOKYKLOS IKI 1940 m.

Nuo 1920m. mieste su pertraukomis vyko mokytojų kursai 1922m. Kauno gatvėje ir Smėlių priemestyje veikė dvi pradžios mokyklos. 1933m. mieste veikė keturios gimnazijos: lietuvių, lenkų, dvi žydų, vidurinė menų mokykla, šešios pradžios mokyklos, trys vaikų darželiai. Miesto mokyklas lankė 2040 vaikų. 1935m. pradėta statyti pradžios mokykla vakarinėje miesto dalyje. 1937m. vakariniame miesto pakraštyje pagal J.Vadopalo projektą statoma amatų mokykla. 1939m. pastatyta dviaukštė mūrinė pradžios mokykla J.Basanaavičiaus gatvėje (projektavo P.Žurauskas).

UKMERGĖS GIMNAZIJOS RAIDOS ETAPAI TARPUKARYJE

Kai Antano Smetonos gimnazija šventė savo 60 – metį, susirinkusieji suko galvas, pamatę virš durų tris jubiliejinės datas. Kaip jau buvo minėta, 1907m. Ukmergėje įsisteigia berniukų gimnazija, 1908m. triklasė mergaičių gimnazija. Kadangi per 1-ąjį Pasaulinį karą švietimo reikalai mieste buvo apmirę - 1918m. balandžio 7d. įkurta “Saulės” gimnazija buvo visai naujas tvarinys.

Lietuvių švietimo draugija “Saulė” buvo katalikiška švietimo draugija, įsisteigusi 1906m. Kaune ir likviduota Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą 1940m. Draugija steigė mokyklas įvairiose Lietuvos vietose, pavyzdžiui vien tik 1910m. įsteigė 40. Taip pat steigė bibliotekas ir skaityklas, Kaune suorganizavo mokytojų kursus. Draugija įsteigė ir pirmąsias lietuviškas gimnazijas Kaune ir Panevėžyje, vėliau keletą gimnazijų ir progimnazijų įvairiuose Lietuvos miestuose, tame tarpe ir Ukmergėje. Po 1926m. tautininkai daugumą gimnazijų suvalstybino ir iki 1940m. draugijos globojamos veikė tik Kauno mokytojų seminarija ir Švėkšnos gimnazija.

Trečias Ukmergės gimnazijos etapas – tai 1938m., kai gimnazija pradėjo darbą naujai pastatytuose rūmuose ir jai buvo suteiktas Antano Smetonos vardas.

Gimnazija, 1918 – 19m.m. pereinama Švietimo ministerijos žinion, persikėlė į dviejų aukštų mūrinį namą Bažnyčios ir Vytauto gatvių kampe Nr. 27 (dabar specialioji internatinė mokykla). Namas buvo statytas mokyklos reikalams, todėl jo kambariai buvo išdėstyti koridoriu sistema. Buvo butai direktoriui, sargui, kambarys mokytojams, salė, rūbinė ir 10 kambarių, iš kurių 7 skirti I – IV klasėms bei fizikos, gamtos kabinetams ir gimnazijos knygynui (taip vadinta biblioteka).

Gimnazijai besiplečiant, pastatas darosi ankštas ir dalis mokinių turėjo mokytis popiet. Tėvų komitetas 1924m. išreikalavo išnuomoti didesnes patalpas, kad visi galėtų mokytis iš ryto. Bet tada nebeužteko mokytojų. Kitais metais dėl gimnazijos praplėtimo tėvai kreipėsi į Švietimo ministeriją, skųsdamiesi dėl labai netinkamų, kartais antisanitarinių mokymosi sąlygų. Darbas dviem pamainom nebuvo patogus nei mokiniams, nei mokytojams, nes trūko laiko savišvietai. Chemijos ir gamtos mokslo pratyboms pritrūko klasių. Gimnastikos salė buvo užimta gimnastikos ir karinio paruošimo pamokomis, todėl choro repeticijos joje užtrukdavo iki 22val.

Esant tokioms sąlygoms, 1932m. birželio 9d. gimnazijos direktorius Kazys Ambraziejus ir turtingas miesto gyventojas K.Deveikis sudarė sutartį, pagal kurią gimnazijai išnuomojama Vytauto gatvės Nr.48 namo ("meškų" namo) 2 aukštas bei pusė pirmojo. Sutartis buvo sudaryta 3 metams, bet paskui buvo pratęsiama.

Išnuomotame name įsikūrė vyresniosios klasės, gimnastikos ir vaidinimų salė, mokytojų kambarys, rūbinė, butas sargui. Mokyklos poreikiams namas nebuvo patogus, jis ne koridorinės sistemos, todėl nebuvo kur pasivaikščioti. Darbas išsklaidytoje per 2 pastatus gimnazijoje buvo nepatogus, priežiūra nepatenkinama, reguliavimas sunkus.

Todėl susirūpinę tėvai 1935m. liepos 4d. nusiuntė Respublikos Prezidentui Antanui Smetonai raštą, prašydami parūpinti lėšų Ukmergės valstybinės gimnazijos rūmų statybai. Rašte aprašyti sunkumai ir nepatogumai patiriami gimnazijos darbe. Laiške tėvų komitetas be kita ko pabrėžė, kad gerai sutvarkyta mokslo įstaiga reikalinga atlietuvinti nutautėjusiems gyventojams.

Komitetas naujiems mokyklos rūmams statyti susikūrė dar 1931m. vasario 4d. Į jo sudėtį įėjo gimnazijos direktorius Kazys Ambraziejus, apskrities valdybos atstovas Čekavičius ir tėvų komiteto atstovas K.Deveikis. Komitetas kreipėsi į Švietimo ministeriją, į Ukmergės miesto ir apskrities savivaldybes, kviesdamas prisidėti prie gimnazijos rūmų statymo. Atsakydama į kreipimąsi miesto savivaldybė Vytauto ir Kapų gatvių rajone paskyrė 1.5ha žemės sklypą be atlyginimo rūmų statybai. Gimnazija pradėta statyti 1937 m. liepos 23 d. pagal specialų architekto F.Bielinskio projektą. Statomoji mokykla turėjo būti reprezentacinė kaip Respublikos Prezidento gimtojo krašto mokykla.

GINNAZIJOS ŠIRDIS - DIREKTORIAI

Gimnazijos darbui vadovavo direktorius. Jis sprendė gimnazijos reikalus, atstovavo jai įvairiose įstaigose, pirmininkavo pedagogų taryboje, rūpinosi inventoriūmi, lankė mokytojų pamokas. Direktorių skyrė Švietimo ministerija iš patyrusių pedagogų

Pirmasis "Saulės" gimnazijos direktorius buvo advokatas Boleslovas Dirmantas. Jau daug metų jis pasižymėjo kaip nenuilstamas krašto švietėjas. Pavyzdžiui, po 1911m. Ukmergėje buvo rengiami lietuviški vakarai su vaidinimais ir choro koncertais. Lietuvių choras mieste veikė jau nuoXIXa. pabaigos. Tokių vakarų ypač pagausėjo po 1912m. Žymesniųjų rengėjų tarpe buvo ir B.Dirmantas.

1919 – 1926m. mokyklai vadovavo Jonas Baronas. 1894m. jis baigė Šiaulių gimnaziją, 1900m. Maskvos Universiteto gamtos skyrių. 1919m. liepos mėn. Švietimo ministerijos įsakymu Nr.1453 buvo paskirtas į Ukmergės gimnaziją. Dėstė gamtos mokslus ir chemiją. Mėgo diegti mokiniams ir didaktines žinias.

J.Baronas buvo žymus pedagogas, pirmojo rusų – lietuvių kalbų žodyno ir daugelio vadovėlių autorius, daug rašęs spaudoje įvairiais lietuvių kultūros klausimais. 1926m. liepos 3d., atsižvelgiant į reikalą skubiai papildyti Švietimo ministerijos centro įstaigos personalą kvalifikuotais, patyrusiais pedagogais, J.Baronas paskirtas Švietimo ministerijos aukštesniojo mokslo tarėju. Nuo 1928 iki 1936m. direktoriavo Kauno trečiojoje gimnazijoje, vėliau - Panevėžyje.

Nuo 1926m. rugpjūčio 15d. direktoriaus pareigoms iš Kauno perkeltas aukštesniųjų mokyklų inspektorius Kazys Ambrazevičius. Nuo tų pačių metų rugsėjo mėnesio jis ėjo ir dviejų metų mokytojų kursų vedėjo pareigas Ukmergėje. Dėstė fiziką ir matematiką. 1934m. liepos 27d. Švietimo ministerijos perkeltas direktoriauti į Palangos vidurinę mokyklą.

Po jo Ukmergės gimnazijos direktoriumi paskirtas Juozas Žukas, bet jau 1935m. sausio 1 d. jis paskiriamas Švietimo ministerijos vidurinių ir aukštesniųjų mokyklų inspektorium. Po jo laikinai direktoriaus pareigas ėjo vicedirektorius A.Bunikis.

Nuo 1935m. vasario 1d. iki 1940m. gimnazijai vadovavo Juozas Švoba. Jis buvo baigęs Vytauto Didžiojo universiteto humanitarinių mokslų fakulteto 9 semestrus, dėstė visuomenės mokslus ir istoriją. Jam buvo pripažintas aukštosios mokyklos mokytojo cenzas istorijai, visuomenės mokslui ir istorijos metodikai dėstyti, vidurinės mokyklos mokytojo cenzas lietuvių kalbai, istorijai ir visuomenės mokslui, matematikai, darbams bei dailiaščiui dėstyti.

PIRMIEJI MOKYTOJAI

Atsiradus daugiau administracinio darbo, nuo 1921/22m.m. pedagogų taryba rinko ir direktoriaus pavaduotoją, kurį vadindavo vicedirektoriūmi arba inspektoriūmi.

1927m. buvo išrinkti 2 vicedirektoriai, nes buvo 14 klasių. Ir paskui kasmet rinkdavo 2 inspektorius.

Mokytojų kandidatus parinkdavo gimnazijos direktorius, Švietimo ministerija tik patvirtindavo. Jiems reikėjo turėti Švietimo ministerijos nustatytą ceną. Dar nedirbusius mokytojo darbo patvirtindavo tik po pusės metų darbo.

Mokytojai vidutiniškai turėdavo po 30 pamokų per savaitę. Iš mokytojų tarpo skirdavo klases mokytojus (auklėtojus) vienai arba dviem klases. Auklėtojai žiūrėjo tvarkos klasese, lankė mokinius butuose, stengėsi susipažinti su auklėtinų gyvenimu. Mokytojai buvo etatiniai ir laisvai samdomi. Etatiniai būdavo išlaikę egzaminus aukštesniosios mokyklos mokytojo vardui ir turintys ne mažiau kaip 12 savaitinių pamokų. Turintys vidurinės mokyklos mokytojo vardą eidavo laisvai samdomų tarnautojų pareigas.

Pedagogų 1919/20m.m. trūko. Nebuvo dėstomas piešimas, dailiaraštis, gimnastika.

1922m. lapkričio mėnesio tėvų susirinkime svarstytas klausimas dėl kadru stokos. Jie rūpinosi, kad mokytojų trūkumas nepakenktų darbo rezultatams.

1928 m. kovo 17d. pedagogų tarybos posėdyje akcentuota, kad mokytojų kaita kenkia darbui. Nespėjama sudaryti išdėstomos medžiagos planai, nesusipažįstama su mokiniais, kenčia pažangumas.

1919/20m.m. dirbo 7 pedagogai, visi be aukštojo išsilavinimo, 1926/27m.m. - 18, iš jų tik 2 su aukštuoju išsilavinimu,

1932/33m.m. atitinkamai 21 ir 6, 1938/39 m.m. 33 ir 15. Dauguma pedagogų su aukštuoju išsilavinimu buvo baigę Vytauto Didžiojo universitetą. V.Kovalskienė dėščiusi gamtą, higieną, aritmetiką, geometriją nuo 1923m. buvo baigusi Krokuvos universiteto gamtos fakultetą.

Nuo 1937m. namų ruošos darbus dėstė I.Vėbrienė, baigusi specialią moterų pašaukimo mokyklą Čekoslovakijoje.

Mokytojai be aukštojo mokslo turėdavo X kategoriją, baigę ją – XI, o direktorius XII. Nuo kategorijos priklausė atlyginimas. Į pedagogo atlyginimą įėjo: alga už pamokas, pridėtinė už pridėtinės pamokas, vaikų bei švenčių priedai. Jis dalinai priklausė nuo išdirbto darbo metų. Ano meto sąlygomis tas atlyginimas buvo nemažas.

Mokyklos gydytojas buvo parenkamas kaip ir mokytojai. Be kita ko jis tikrino sanitarinę higieną ir mokinių butuose, dalyvaudavo pedagogų taryboje, jos posėdžiuose.

Dauguma mokytojų buvo vyrai. 1919/20m. m. iš 7 pedagogų tik viena moteris. Vėliau jų skaičius padidėjo.

Tarp pirmųjų žymesnių gimnazijos mokytojų paminėtini:

A.Žilinskas, lietuvių k. ir literatūros bei geografijos mokytojas, dirbęs 1921 - 27m.

D.Pinigis, lietuvių k. ir geografijos mokytojas, 1921 - 27m.

J. Navasaitis, istorijos ir visuomenės mokslai, 1921 - 28m.

J.Žukas, fizika, matematika, 1921 - 28m.

K.Pietrekas, anglų ir vokiečių kalbos, 1921 - 1934 m.

E.Kulvietis, Petrogrado dailės mokyklos absolventas, 1922 – 38m. dėstė braižybą, piešimą, dailę. Jo darbai rodyti 1923m. Kauno Seimo rūmuose Meno kūrėjų draugijos parodoje. 1931m. jam pripažintas grafikos dalykų mokytojo vardas.

Juozas Galvydis, istorikas, 1925 – 28m. dirbo istoriku. Tarybiniais metais jis buvo VVU docentas. Baigęs Lietuvos universiteto humanitarinio fakulteto istorijos skyrių, 1919 – 23m. dirbo kariuomenėje karininkų mokomosios kopos vadu. 1925m. jam leista mokytojauti praktikanto teisėmis Ukmergėje. Nuo 1927m. paskirtas inspektoriumi (mokyklos), bet 1928m. atleistas iš pareigų pagal formuluotą “dėl netinkamumo pedagoginiam darbui”, o jo paties teigimu - už opozicišką nusiteikimą, laisvas pažiūras.

1922/23m.m., trūkstant lietuvių literatūros mokytojo, į Ukmergę Švietimo ministerijos automobiliu atvažiuodavo Vytauto Didžiojo universiteto docentas Juozas Tumas -Vaižgantas. Jis dėstė sutrumpintą kursą VII – VIII klasėse. Turėjo po 3 pamokas kiekvieną trečiadienį nuo vasario iki gegužės 24d. jam mokėjo po 4 Lt. už pamoką bei priedą už sugaištą laiką kelionėje.

Daug metų (1925-1940) tikyba gimnazijoje dėstė kapelionas P.Mačys. Baigęs universitete teologijos - filosofijos fakultetą, po to ėjęs Kauno pavasarininkų gimnazijos mokytojo, vėliau direktoriaus pareigas. Ukmergėje gimnazijoje visose klasėse dėstė tikyba. Buvo labai tolerantiškas, bendravo su mokiniais, net skolindavo jiems pinigų.

Mokytojų buvę ir kitų tautybių. Karinį rengimą dažnai dėstė rusų karininkai, žydų tikėjimą J.Šomesas, stačiatikybę rusas A.Šablauškas (Šablovskis). P.Kosas ir K.Pietrekas buvę vokiečių tautybės. P.Kosas dėl netinkamo darbui buvo atleistas.

Mokytojų darbas vyko ramiai iki 1924m., kai katalikų laikraštis “RYTAS” išspausdino straipsnį “Ukmergės ateitininkų vargai”, kuriame priekaištavo, kad faktinę valdžią gimnazijoje turi ne direktorius, bet jo žmona socialdemokratė, kad katalikai pedagogai taryboje sudarą mažumą, kad gimnazijos vadovybės kursas kairysis.

1925m. lapkričio 27d. tame pat laikraštyje pasirodė straipsnis “Socialistų darbai Ukmergės valstybinėje gimnazijoje“, teigęs, jog kairieji gimnazijoje sukėlė anarchiją.

Mokytojai D.Pinigis, J.Navasaitis ir J.Žilinskas buvo perkelti dėstyti jaunesnėms klasėms, nes neturėjo tinkamo cenzo, o jų vietą užėmė jauna studentė E.Balevičaitė. Mokiniai ir jų tėvai pasisakė prieš tokį keitimą. Santykiai tiek paaštrėjo, kad Švietimo ministerija pasiuntė į Ukmergę tarėją L.Volodką, bet jis nerado straipsniuose išdėstytų faktų. Jis patvirtino, kad D.Pinigis kairiųjų požiūrių, bet politika neužsiima, kad J.Navasaitis prijaucia marksistas, E.Baronienė palankiai nusiteikusi “kultūrininkų”, o ne ateitininkų atžvilgiu.

Minėti pedagogai paliko darbą Ukmergės gimnazijoje. Socialdemokratų Seime tokią Švietimo ministerijos poziciją pavadino reakcine.

1928m. už komunistinę veiklą iš tarnybos atleisti 3 mokytojai: V.Kavarskienė, J.Galvydis ir J.Navasaitis. Pašalinta keletas kairiųjų pažiūrų mokinių.

MOKYMAS IR AUKLĖJIMAS

Pagal 1928m. kontituciją pradinis mokslas buvo nemokamas. Formaliai piliečiai turėjo vienodas teises į mokslą.

Atgimstančiai Lietuvos ekonomikai reikėjo labiau išsilavinusių darbininkų ir tarnautojų. Bendra vyraujanti ideologija valstybėje nebuvo draugiška kairiesiems, jais nepasitikėta kaip valstybės priešais, tapatinant juos su Sovietų Sąjungos vykdomos politikos atstovais.

Mokymo ir auklėjimo reikalus gimnazijoje tvarkė pedagogų taryba. Į ją įėjo mokytojai, gydytojai, tėvų komiteto atstovai. Jos darbui vadovavo direktorius. Pasitarimai buvo šaukiami ne rečiau kaip vieną kartą per mėnesį. Pedagogų taryba aptardavo moksleivių priėmimą, kėlimą į aukštesnę klasę, šalinimą iš mokyklos, atestatų išdavimą, mokinių atleidimą nuo mokesčio už mokslą ir kt. Pedagogų taryba rinkdavo vicedirektorių, ūkio komitetą, knygynininką

(bibliotekininką), skirstė pamokų krūvį, tvirtino mokomosios medžiagos paskirstymą, aptardavo programas. Auklėjamajame darbe parinkdavo mokymo ir auklėjimo priemones, normavo mokinių gyvenimą ir darbą ne pamokų metu.

Pedagogų taryba rinkdavosi nuo 15 iki 24 kartų per metus.

Mokslo metai prasidėdavo rugsėjo 1 d., turėjo tris trimestrus: rugsėjo 1 – lapkričio 20; antrą – iki kovo 1 d., trečią – iki birželio 15 d.

1919 – 20 m. dėl įvykių Ukmergės fonte, kai generolo Želigovskio pulkai veržėsi gilyn į Lietuvą ir net buvo prasilaužę netoli paties Ukmergės miesto, mokslas kurį laiką buvo nutrauktas.

Moksleiviai turėdavo ketverias atostogas: rudens (spalio 31 – lapkričio 5 d.), žiemos (gruodžio 22 – sausio 8 d.), pavasario (nuo Verbų šeštadienio iki Atvelykio pirmadienio) ir vasaros (birželio 15 – rugsėjo 1 d.).

Rytis pamokos prasidėdavo 7,30 val., o popietinės 14 val. Pamokos trukdavo 45 min., mažosios pertraukos po 10 min., ilgosios – mokytojų tarybos nuožiūra.

Mokinius į klases kviesdavo pirmas skambutis, antrasis būdavo mokytojams.

Mokymo planą, dalykų kursą, darbo ir atostogų dienas nustatydavo Švietimo ministerija po to, kai pedagogų taryba pateikdavo jai žinias.

Iki 1924 m. gimnazijoje mokslas vyko pagal mišrų mokymo planą, sudarytą iš matematinio ir lingvistinio mokyklų tipų. 1924 m. leista įvesti sustiprintą gamtos ir matematikos dėstymą. Lotynų kalba dėstoma nuo 1919/20 m.m. kaip neprivalomas dalykas. 1921/22 m.m. dėstoma esperanto kalba, bet vėliau jos dėstymas nutruko.

1928/29 m.m. gimnazijoje buvo 8 komercinės ir 6 realinės krypties klasės. Popietinėse paralelinėse klasėse buvo paliktas sustiprintas matematikos ir gamtos mokslų dėstymas, o rytinėms – komercinis profilis (nuo V klasės).

1930/31 m.m. gimnazijoje veikė jau 3 kryptys: su sustiprintu gamtos – matematikos dėstymu, komerciniais mokslais ir lotynų kalba. Pirmos krypties buvo 9, antros – 4, o trečios tik viena klasė.

Nuo 1932/33 m.m. Švietimo ministerijos įsakymu mokykla turėjo pasirinkti vieną kryptį (profilį). Atsižvelgiant į tėvų pageidavimus, įvesta kryptis su lotynų kalba. Kalbos mokėjimo reikėjo būsimums studijoms universitete, o komercinė mokymo kryptis realios naudos beveik nedavė. Nuo sustiprintos matematinės ir gamtamokslinės krypties palaipsniui pereinama prie krypties su privaloma lotynų kalba. 1935 m. jau buvo vienuolika klasių su lotynų kalba, trys su sustiprintu gamtos – matematikos mokslu ir 1 komercinės krypties.

1937 m. gimnazijoje vėl 3 pakraipos: su lotynų kalba, matematika – gamtos m. ir vadinamoji reformuotoji, o 1939 m. antrosios krypties jau nebebuvo.

DĖSTOMIEJI DALYKAI

Tai tikyba, lietuvių kalba ir literatūra, dvi svetimos kalbos, lotynų k., istorija ir visuomenės mokslas, geografija, matematika, gamtos mokslas ir higiena, fizika ir kosmografija, chemija, filosofijos propedeutika, paišyba, dailyraštis, braižyba, kūno kultūra, dainavimas, darbeliai, karinis rengimas ir namų ruoša. Nuo 5 klasės dėstoma vokiečių ir anglų kalbos. 1922 m. kaip svetima kalba dėstoma prancūzų kalba, po to ją pakeitė anglų kalba.

Specialieji dalykai pradedami eiti nuo III klasės. Pagal 1922 m. konstitucijos 80 straipsnį religijos mokymas buvo privalomas. Gimnazijoje pamokos prasidėdavo ir baigdavosi malda. Sekmadienį būdavo privalu lankyti bažnyčią, nustatyta laiku eiti išpažinties. Tikybai skiriamos dvi savaitinės pamokos. Nuo 1924 m. tikyba atskirai dėstoma evangelikų grupei, nuo 1926 m. – stačiatikiams.

Priimama į gimnaziją du kartus per metus, pavasarį iki birželio 28 d. ir vasarą iki rugpjūčio 21 d. Stojamieji egzaminai vykdavo gegužės 16 – 22 d. ir rugpjūčio 25 – 31 d.

Stojant į I klasę laikomi egzaminai iš tikybos, lietuvių kalbos, istorijos, skaičiavimo, geografijos, gamtos. Stojant į aukštesnes klases egzaminų būdavo daugiau.

Pažymių skalė būdavo 1 – 5 balai. Pasibaigus trimestrai apie pažymius pranešdavo tėvams ar globėjams. Trečią kartą palikti kurso kartoti buvo šalinami. Po trečios klasės laikydavo keliamuosius egzaminus. Prie baigiamųjų egzaminų prileidžiami tik turintys patenkinamus pažymius.

Iš pradžių išleidžiamųjų klasių mokiniai laikė kvotimus (egzaminus) raštu, po to žodžiu. Raštu laikydavo lietuvių kalbą ir literatūrą, algebrą, užsienio kalbą ir specialias disciplinas. Kurie neišlaikydavo raštu, būdavo paliekami neperkelti iki rudens kurso kartoti. Žodžiu laikydavo tuos pačius, o be to istoriją, fiziką, karinį rengimą. Egzamino komisija susidėdavo iš direktoriaus, egzaminuotojo ir asistento. Išimtys nelaikyti egzamino būdavo tik su Švietimo ministerijos žinia. Mokslo metų pabaigoje aštuntos klasės moksleiviams buvo galima laikyti egzaminus eksternu.

Gabiausi moksleiviai, baigę egzaminus, stodavo į universitetą. Neturintys lėšų stodavo į valstybinę tarnybą. Mokiniai, nebaigę gimnazijos, galėdavo stoti į specialias mokyklas, pavyzdžiui Dotnuvos ž. ūkio technikumą, technikos mokyklą Kaune, aukštesniąją kultūrtechnikų mokyklą Kėdainiuose, amatų mokyklą Ukmergėje ir kitas.

AUKLĖJIMAS. Didelis dėmesys buvo kreipiamas mandagumo ugdymui. Dėl lankomumo – praleidus 2 pamokas be pateisinamos priežasties, buvo pranešama tėvams, jei tai nepadėdavo – šalindavo iš mokyklos. Buvo dėl to keletas pašalintų.

Elgesio klausimai buvo svarstomi mokyklos tarybos posėdžiuose. Už vėlavimą, praleidinėjimą, išdykavimą būdavo mažinamas elgesio pažymys. 1931 m. buvo nutarta kovoti su mokinių rūkymu, uniformų nedėvėjimu. Pastebėtas be uniformos gimnazistas buvo siunčiamas namo ir įrašomas į žurnalą kaip be priežasties praleidęs pamokas. Tris kartus įrašytas už rūkymą į specialią knygą buvo šalinamas.

Gimnazijos mokiniai dažnai slapta lankydavo kino filmus. Kino teatro savininkai, deja, nepadėdavo mokyklai. Mokiniais buvo leidžiama žiūrėti tik tuos filmus, kurie būdavo demonstruojami pačioje gimnazijoje.

1934 m. Ukmergės valstybinėje gimnazijoje buvo nustatytos specialios taisyklės – nuostatai. Pavyzdžiui, ateiti ne anksčiau kaip 7 val., ne vėliau kaip 5 minutės iki pamokų pradžios. Budintieji privalėdavo ateiti pirmi, išeiti paskutiniai. Uniformų dėvėjimas buvo privalomas. Gimnazistai turėdavo būti tvarkingai apsirengę. Į mokyklą draudžiama būdavo atsinešti nereikalingus daiktus. Iš gimnazijos išeiti be auklėtojų žinios buvo draudžiama. Praleidus pamokas reikėdavo pristatyti raštišką paaiškinimą iš tėvų.

Ne pamokų metu buvo draudžiama būriuotis prie mokyklos gatvėje, triukšmauti, stumdytis, laikyti rankas kišenėse, vaikščioti atsisagsčius. Mokytojų turėdavo klausyti neprieštaraudami.

Už gimnazijos ribų irgi reikėjo laikytis taisyklių. Gatvėse gimnazistai turėjo būti uniformuoti, mandagūs. Vakaraus po 24 valandos negalima buvo išeiti iš namų.

Koncertus, teatrus, kino filmus ir panašias pramogas galima būdavo lankyti tik su klasės vadovo leidimu.

Be direktoriaus sutikimo nebuvo galimas joks mokinių susirinkimas. Vakaronių programos ir jų dalyvių sąrašai būdavo jam įteikiami iš anksto. Į vakarėlius galėjo būti įleidžiami ir kitų mokyklų moksleiviai, tėvai. Renginių metu budintis pedagogas prižiūrėjo bendrą tvarką.

ŠVENTĖS, RENGINIAI

Kasmet gimnazijoje būdavo pažymimos valstybinės šventės, rengiamos paskaitos, minėjimai. Mokytojų vadovaujami gimnazistai ruošdavo montažus, vaidinimus, net operas.

Gimnazijoje dažnai svečiuodavosi įžymūs žmonės. 1924 m. į mokyklos minėjimą, skirtą daktaro V.Kudirkos veiklai pažymėti buvo atvykęs iš Kauno teatro režisierius ir aktorius A.Sutkus, spalio mėnesį viešėjo Vydūnas.

1937 m. buvo surengtas literatūrinis vakaras, kuriame dalyvavo K.Būga, B.Rutkauskas ir Neo Litanijos kvartetas. Tais pačiais metais gimnazijoje viešėjo garsus keliautojas A.Poška. 1936 m. viešėjo Latvijos Daugpilio miesto moksleiviai, Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleiviai, Kauno „Aušros“ gimnazijos berniukų ir mergaičių grupės.

1939 m. rugsėjo mėnesį gimnazijos ikurtuvių metu buvo surengtas viešas dainų muzikos vakaras, pianisto Bacevičiaus koncertas. Tais pačiais metais įvyko pirmasis baigusių gimnazistų suvažiavimas. Mokyklos kieme buvę mokiniai pasodino 16 medelių suvažiavimui įamžinti. Buvo įsteigtas fondas šelpti neturintiems moksleiviams, pavadintas J.Barono vardu.

Graži tradicija buvusi kasmet gegužės mėnesį rengti medelių sodinimo šventę. Šventės metu mokiniai sodindavo medelius Pivonijos šile, Antakalnio miške.

Per mokslo metus moksleiviai kartu su mokytojais rengdavo organizuotas išvykas į mišką, ruošdavo gegužines, organizuodavo sporto renginius. 1935 m. pavasarį buvo surengtas Ukmergės apygardos gimnazistų turnyras, kur mokyklos moksleiviai užėmė II vietą. Kasmet vykdavo tarpklasinės varžybos. Būdavo organizuojamos ekskursijos ir tolimesniais maršrutais: į Klaipėdą, Palangą, Kauną. Pamažu jos ilgėjo. 1937 m. padaryta 4 dienų išvyka maršrutu Panevėžys – Pasvalys – Biržai – Bauskė – Daugpilis.

Prie auklėjamo darbo prisidėdavo mokinių tėvų komitetas, susikūręs 1919/20m.m.; jis rūpinosi materialiu mokslievių gyvenimo sąlygų gerinimu, dalyvavo pedagogų taryboje sprendžiant auklėjimo klausimus. Į tėvų komitetą įėjo po 1 atstovą nuo kiekvienos klasės. Jie iš savo tarpo rinko pirmininką, kuris šaukė komiteto susirinkimus. Vienas buvo išrenkamas į mokyklos ūkio komitetą, 3 į pedagoginę tarybą, tačiau tik vienas turėjo sprendžiamąjį balsą visais klausimais.

Mokyklos mokymo ir auklėjamajame darbe gyvavo dvi kryptys - auklėjimas religine dvasia ir pasaulietiška.

MOKINIAI

Pirmoje klasėje galėjo mokytis 10 - 12 metų vaikai, antroje - 11 - 13m. t. t. Išimtiniais atvejais pedagogų taryba priimdavo jaunesnius ar vyresnius. Priimdama pedagogų taryba vadovaudavosi pradžios mokyklos pažymėjimais ir stojamųjų egzaminų rezultatais. Kai stojančiųjų būdavo daugiau nei vietų, pirmenybė būdavo teikiama pažangesniems. Vienoje klasėje mokėsi iki 40 mokinių.

Ukmergės valstybinėje gimnazijoje pirmaisiais mokslo metais te veikė trys klasės, penktaisiais - penkios. 1919 - 20m. buvo atidaryta pirmoji paralelinė klasė.

1922 - 23m.m gimnaziją baigė pirmoji abiturientų laida. 1939 - 40m.m klasių skaičius išaugo iki 18, tame tarpe buvo 10 paralelinių klasių. Taigi nuo 1918 iki 1940 metų klasių skaičius išaugo šešis kartus.

Ukmergės gimnazija buvo laikoma viena stipriausių mokymo įstaigų apskrityje. Į ją stodavo vaikai iš visos apskrities - Obelių, Raguvos, Anyksčių, Molėtų, Giedraičių, Gelvonų, Taujėnų, Želvos ir kitų mokyklų ir net iš dar toliau: Utenos, Vilkaviškio, Skuodo.

Bendras mokinių skaičius 1919 - 20 m.m. buvo 187, 1931 - 32 m.m - 437, o 1939 -40 m.m. -635. Gimnazijai pradėjus veikti, klasės buvo mišrios (koedukacinės), nors daugumą sudarė berniukai. Nuo 1934 m. jau buvo atskiros berniukų ir mergaičių klasės bei kelios mišrios. 1919 - 20 m.m mergaitės sudarė 20% , o 1939 - 40 m.m - 47%.

Be lietuvių mokėsi latvių, rusų, žydų, vokiečių, bet visi jie buvo Lietuvos piliečiai. Pagal religiją buvo katalikai, stačiatikiai, žydai, reformatai, liuteronai.

Pagal 1932 - 33m.m duomenis mokykloje mokėsi 438 mokiniai. 251 mokinio tėvai - ūkininkai, 25 - darbininkai, 3 - nuomininkai, 1 - bedarbiai, 160 - tarnautojai, amatininkai, prekybininkai, pensininkai ir kt. 129 mokinių tėvai gyveno mieste, buvo ir tokių, kurių tėvai gyveno ne Lietuvoje (Leningrade, Argentinoje).

Turtingiausi tėvai - cemento fabriko savininkas Ž.Valdemaras, geležinkelio stoties viršininkas V.Sinkevičius, pašto viršininkas J.Žilinskas, apskrities viršininkas T.Stasiūnas, hidroelektrinės ir lentpjūvės savininkas K.Deveikis.

Mokslas gimnazijoje kainavo 150 lt. per metus, už stojamuosius egzaminus buvo mokama atskirai.

Pagal įstatymą nuo 1925 m. pedagogų taryba turėjo teisę atleisti nuo mokesčio už mokslą iki 15% moksleivių. Buvo nustatytos gyventojų kategorijos, iš kurių mokesčiai neįmamas. Nesumokėjus mokesčio gimnazistai buvo šalinami, o vėl priimami, jei to pageidavo, išlaikę egzaminus. 1925/26m.m. už pirmą pusmetį nuo mokesčio atleisti 11% moksleivių, už antrą - 18%, 1939/40m. m. už pirmą pusmetį 13% už antrą -19%. 1925m. tarp kitų nuo mokesčio atleisti neturtingų tėvų vaikai A.Guzevičius, R.Šarmaitis, kurie paskui tapo ryškiomis figūromis komunistiniame judėjime.

1936 m. mokinių tėvų komitetas susirūpino, kad kai kurie tėvai ėmė leisti vaikus į lenkų gimnaziją, kur buvo lengvesnės sąlygos. Jis prašė atleisti nuo mokesčių 25% moksleivių, nes tuo metu valstiečių būklė pasunkėjo, Lietuva dar jautė pasaulinės ekonomikos krizės pasekmes. Tačiau gimnazija viena nepajėgė išspręsti šio klausimo. Kartais mokesčių sumažindavo perpus, kartais rinkdavo aukas mokiniams šelpti. Neturtinguosius mokinius šelpė “Žiburėlio” organizacija (draugija). Ši šalpos draugija Lietuvoje veikė 1894 – 1940m. Įkurta Gabrielės Petkevičaitės - Bitės ir Jadvygos Juškytės iniciatyva. Iki 1906m. veikė nelegaliai. Ukmergėje turėjo savo skyrių. Daugumos narių pažiūros buvo liberalinės ir demokratinės. Draugijos lėšas sudarė aukos ir nario mokesčiai. Iki 1906m. yra suteikusi pašalpų ir stipendijų Žemaitėi, V.Kudirkai, Petruvi Avižoniui, Juozui Biliūnui, Vincui Kapsukui. 1921m. Kaune įsteigė bendrabutį, kuriame gyveno ir Ukmergės gimnazijos gimnazistai, pašalinti iš jos už marksistinę veiklą: V.Bergas, A.Dikčius, A.Guzevičius, P.Tryčius. Ukmergėje draugija irgi rengė šalpos vakarus, loterijas, rinko aukas. Aktyviausi “Žiburėlio” draugijos nariai gimnazijoje buvo E.Baronienė, J.Galvydis.

Deja, visiems draugija padėti nepajėgė. Dauguma varguomenės jaunimo, baigę 4 klases, iš gimnazijos išeidavo. Jie būdavo baigę vadinamąją progimnaziją. Beje, tarpukario laikais mokyklų skirstymas pagal to meto terminiją buvęs toks: pradžios mokykla (4 klasės), aukštesniosios mokykla (gimnazijos, progimnazijos, realinės mokyklos ir institutai).

Ketrios žemesnės gimnazijos klasės buvo vadinamos vidurine mokykla arba progimnazija.

Esant tokioms sąlygoms mokinių, o ypač jų tėvų suinteresuotumas pažangumu buvo didelis: 1919/20m.m. - 84%, 1925/26m.m. - 74,9, 1936/37-86%. Didžiausias nepažangumas būdavo iš algebros, lietuvių kalbos, vokiečių kalbos. Dažnai keitėsi šių dalykų mokytojai. Geriausiai mokėsi vyresnieji, VII-VIII klasių mokiniai. Šimtaprocentinis pažangumas buvo tik iš tikybos ir kūno kultūros. Nepažangumo priežastys - blogos materialinės sąlygos, mokymo priemonių stoka, pamokų praleidinėjimas. Pamokų praleidimo priežastys - ligos, dideli šalčiai, kitų tautybių mokinių religinės šventės. Pasitaikydavo pavėlavimų dėl sunkių sąlygų - nelengva atvykti didesnius atstumus iš kaimo. Daugelis nuomojo butus mieste, bet ten gyveno prastomis, antisanitarinėmis sąlygomis. 1929m. buvo sudaryta speciali komisija “butų taisyklėms” sudaryti. Butų savininkams padavus pažymas, tinkamų butų sąrašas buvo skelbiamas mokyklos stenduose.

MOKINIŲ ORGANIZACIJOS

1919m. Švietimo ministerijos įstatymu moksleiviams leista mokyklose kurti būrelius. Neleidžiama dalyvauti tik politinių organizacijų veikloje. Kuopelių nariais galėjo būti III – VIII klasių mokiniai ne jaunesni kaip 16 metų. 1920m. įsikūrė pirmoji lavinimosi kuopelė. Ji susiskirstė į mokslo, dailės ir kitas sekcijas.

Lavinimosi (kultūrininkų) kuopelės tikslas buvo šviestis, nesivadovaujant politinėmis pažiūromis. Mokiniai ir mokytojai skaitydavo pranešimus, pagrįstus grynai mokslo tiesomis. Kuopelei priklausė apie 50 moksleivių. Pirmininkas buvo V.Baronas, būrelį globojo mokytoja E.Baronienė.

1921m. įsikūrė ateitininkų kuopelė. Jos tikslas buvo šviestis ir lavintis, šelpti neturtingus draugus. Ją globojo kunigai - kapelionai. Mokiniai aškindavosi religijos klausimus. Nariais galėdavo būti tik išpažįstantys katalikų Bažnyčios tiesas.

Abiejų kuopelių darbui vadovavo patys mokiniai, mokytojai tik lankydavosi jų posėdžiuose. Kuopelių programos labai skyrėsi. Tėvai, susirūpinę idėjiniu mokinių susiskaldymu, prašė mokytojų tarybą jas uždaryti. 1925m. abi kuopelės nustojo veikti. Liko tik bendrieji būreliai. Literatai nagrinėjo grožinius kūrinius, skaitė savo kūrybą. Veikė mokinių kooperatyvelis, siekęs pigiau aprūpinti mokinius ir mokytojus rašomąja medžiaga, mokslo priemonėmis ir kt. Buvo įsikūręs abstinentų būrelis, 1924m. - šaulių kuopelė, kurios nariai pagreitintai išeidavo karinio rengimo kursą.

1925m. sausio 25d. įsikūrė skautų organizacija. Iš pradžių ji buvo vadinama M.K.Čiurlionio draugove. Nuo 70 narių jų skaičius 1930 m. buvo išaugęs iki 90. Persivadino didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto vardu. Mergaičių draugovė veikė atskirai.

1930m. Švietimo ministras uždraudė ateitininkų moksleivių veiklą. Daugelyje Lietuvos vietų ateitininkai veikė nelegaliai iki 1940m. Ukmergės gimnazijoje jie irgi kurį laiką veikė nelegaliai, paskui dauguma perėjo į skautų organizaciją, o buvę “kultūrininkų” kuopelės nariai nutarė įkurti pažangųjį (šis terminas tada maždaug reiškė besilaikančių kairiųjų pažiūrų politikoje, materialistinių pažiūrų pasaulėžiūroje) moksleivių lavinimo būrelį. Pažangiečiai įteikė pedagogų tarybai prašymą leisti veikti. Jį pasirašė kairiųjų pažiūrų moksleiviai, tame tarpe R.Šarmaitis, A.Guzevičius, A.Tamašauskas, J.Šalkauskas, A.Dutkus ir kt. 1925m. jie pradėjo marksistinę veiklą. Kai kurie būrelio nariai priklausė mokyklos komjaunimo organizacijai, kurią įkūrė atvykęs iš Anykščių mokytojas J.Laskauskas. Į organizacijos veiklą jis įtraukė moksleivius L.Kapočių, P.Tryčių, A.Guzevičių. Buvęs komjaunuolis R.Šarmaitis vėliau tapo Partijos istorijos instituto prie LKP CK direktoriumi, J.Jurginis – tarybinis istoriku – akademiku.

1928m. iš gimnazijos pašalinta 11 gimnazistų, įtariamų priešvalstybine veikla, tame tarpe A.Guzevičius, J.Jurginis, R.Šarmaitis. Jie buvo VII - VIII klasėse.

1928m. leista veikti tik literatūros ir mokslo lavinimosi kuopelėms. Nuo 1932m. mokykloje jų nebebuvo. 1935m. vėl veikė 6 būreliai. Literatūros, mokslo ir meno būreliams priklausė po 60 narių. Darbui vadovavo mokytojas

P.Naujokaitis. Buvo suruošta 13 susirinkimų, 2 iškilmingi minėjimai, literatūrinis teismas, paruošta 13 referatų įvairiais klausimais, paskaitytos 6 paskaitos, paruoštos 8 naujų knygų recenzijos, skaitoma sava kūryba.

1935m. įsteigtas sporto būrelis. Vadovavo mokytojas V.Vitkauskas. Buvo atskiros berniukų ir mergaičių sekcijos. Komandos dalyvavo draugiškose varžybose su kitais miesto sporto klubais.

Apibendrinant galima pasakyti, kad Ukmergės gimnazijoje 1920 - 1939m. išsiskyrė 3 mokinių organizacijų kryptys: katalikiškoji (ateitininkų), kairiųjų (pažangiečių) ir neutraliųjų (literatūros, sporto ir kt.).

NAUJIEJI GIMNAZIJOS RŪMAI

Kaip jau buvo minėta, dar 1931m. susikūrė komitetas naujiems mokyklos rūmams statyti, į kurio sudėtį įėjo gimnazijos direktorius Kazys Ambraziejus, apskrities valdybos atstovas Čekanavičius ir tėvų komiteto atstovas K.Deveikis, o 1935 m. liepos 4 d. buvo nusiųstas tėvų raštas Respublikos Prezidentui A.Smetonai, kuriame išdėstomos priežastys, dėl kurių būtina statyti naują mokyklos pastatą.

Gimnazijos naujieji rūmai pradėti statyti 1937 m. liepos 23 d. pagal specialų projektą. Statomoji mokykla turėjo būti reprezentacinė, kaip esanti Respublikos Prezidento gimtajame krašte.

Rūmų statybą vykdė rangovai Šeinzonas, Judelevičius, Gurvyčius. Pastato sienos - raudonų I r. degtų plytų, storis - 0,5 m. Stogas dengtas I r. falcinēm Marselio tipo raudonom čerpēm. Klasėse buvo parketinės grindys, rūbinėje, koridoriuje, valgykloje - teracinės, sporto salėje - lentinės. Vestibiuliuose buvo įrengti fontanėliai. Žymus skulptorius B.Bučas 1937 m. bareljefais dekoravo gimnazijos interjerą. Antro aukšto vestibulis buvo papuoštas bareljefu, kuris vaizdavo Respublikos Prezidentą A.Smetoną mokinių tarpe.

Pastatas buvo prijungtas prie vandentiekio ir kanalizacijos, įvestas centrinis šildymas, elektra.

Įsigyta inventoriaus už 33.769,9 lt. Gimnazijos statyba iš viso kainavo 839.870,1 lt. Tai buvo viena gražiausių Lietuvoje gimnazijų.

Pirmame aukšte įsikūrė 6 klasės, 2 butai sargams, 2 dušai, valgykla, virtuvė, darbelių klasė, raštinė, direktoriaus kabinetas, laukiamasis, muziejus, kooperatyvo kambarys, 2 rūbinės, 3 tualetai, antrame aukšte - 5 klasės, specialus braižybos kabinetas, mokytojų kambarys su rūbine, iškilmių salė, gydytojo kambarys, 4 tualetai, trečiame aukšte - 5 klasės, fizikos ir gamtos kabinetai, auditorija, biblioteka, sandėlys.

Pastogėje buvo 2 apšildomi kambariai ir vienas nešildomas turistams.

1938m. rugsėjo 1d. gimnazija pradėjo darbą naujai pastatytuose rūmuose. Atidarimo iškilmėse dalyvavo pats Respublikos Prezidentas A.Smetona, Švietimo ministras J.Tonkūnas ir kiti garbūs svečiai. 1938m. spalio 13d. Švietimo ministro įsakymu Nr.46 Ukmergės valstybinė gimnazija nuo 1938m. spalio 15d. pavadinta Antano Smetonos gimnazija.

GIMNAZIJOS VADYBA, ATSISKAITOMUMAS, FINANSAVIMAS

Gimnazija buvo pavaldi Švietimo ministerijai, turėjo pristatyti jai metinę mokyklos apyskaitą, pajamų - išlaidų sąmatas, orderius už piniginius atsiskaitymus, tarnautojų algalapius, žinias apie darbo vietas, apie klasių skaičių, mokinius ir pan. Mokykla buvo išlaikoma valstybės lėšomis. Gaunamų pajamų - mokesčio už mokslą ir egzaminų laikymą neužteko. Pav. 1919/20m.m. pajamas sudarė 4486,9 Lt., o išlaidas -7502Lt., 1938/39m. m.atitinkamai 48216,9 ir 217484Lt.

Gaunamos lėšos buvo skiriamos ūkio ir raštinės reikalams, mokyklos remontui. (nuo 1938m. lėšos remontui neskiriamos).

Įsikūrus gimnazijai, 1919m. iš buvusios mokyklos paveldėta 68 mokymo priemonės, 112 suolų, 6 staliukai, 5 lentos, 2 kėdės, 3 ilgi suolai ir 619 knygų. 1937/38m.m. inventoriaus įsigijimui skirta 64483.3 lt. Persikėlus į naujus rūmus, mokyklos turtas padidėjo daugiau nei 3 kartus.

Mokymo priemonėms įsigyti 1922/23 m.m. skirta 3522 Lt., o 1939/40 m.m. – 38890,1 Lt. Įsikūrus gimnazijai, veikė tik 2 kabinetai – gamtos ir fizikos. Naujosiose patalpose įsikūrė darbelių, spec. braižybos, gamtos ir fizikos kabinetai. Per 17m. mokymo priemonių skaičius išaugo 7 kartus.

Mokyklos biblioteka (vadinama knygynu) buvo iš 2 skyrių – mokytojų ir mokinių. 1919/20m.m. turėta 1300 knygų, o 1938/39m.m. 5289 ir reikia turėti galvoje, kad daug susidėvėjusių knygų buvo nurašytos. Knygos būdavo išlaikomos švariai, tvarkingai. Buvo paskirtos dienos ir valandos klasėms knygas keisti. Knygos buvo įsigyjamoms iš Spaudos Fondo Kaune.

PIRMOJI SOVIETINĖ OKUPACIJA

1940m. birželio 24d. Švietimo ministro A.Venclovos įsakymu Ukmergės gimnazija pavadinta Jono Biliūno valstybine gimnazija. Nuo rugsėjo 27d. mokykla pavadinta Ukmergės I – aja vidurine mokykla. 1941m. vasario 20d. gimnazijos pastatas nacionalizuotas. Mokyklai vadovavo J.Švoba, vadovavęs jai nuo 1935m. vasario, po to laikinai pareigas ėjo R.Grikenis (fizikos mokytojas). 1941m. kovo mėnesį direktoriumi paskirtas Panevėžio I - osios vidurinės mokyklos mokytojas Paulius Tamonis. Inspektoriumi tapo P.Štuopis, po to A.Bunikis.

Mokyklos patalpose pirmaisiais sovietų valdžios metais buvo įkurta ir beraščių bei mažaraščių mokykla.

Mokytojų skaičius 1939/40m.m. gimnazijoje buvo 34, o 1940/41 m.m. – 30. Mokinių 1939/40m.m. buvo 635, 1940/41m.m. – 775.

194m. rugpjūčio 29d. LTSR liaudies komisarų tarybos nutarimu visose aukštosiose, vidurinėse, pradžios ir kt. mokyklose buvo panaikintas mokestis už mokslą.

Po 1940m. rugpjūčio bažnyčia atskiriama nuo valstybės, mokykla nuo bažnyčios. Maldos prieš pamokas ir po jų panaikinamos. Pašalinami “kulto ir senosios santvarkos” paveikslai. Atleisti tikybos mokytojai. Mokymas ir auklėjimas pertvarkomas materializmo, ateizmo, komunizmo principais. Įvedamos naujos mokymo programos. Panaikinama tikyba, lotynų kalba, filosofijos dėstymas. Įvedamos naujos disciplinos: TSRS ir LTSR konstitucija, rusų kalba, TSRS istorija, darvinizmo pagrindai.

Gegužės mėnesį organizuojamos tarpklasinės švaros, tvarkos ir drausmės soclenktynės. Prieš gegužės I – ają skaitomi pranešimai apie tą datą, apie pažiūrą į religiją TSRS. Į agitacinį darbą įtraukiami komjaunuoliai. Išklmės baigiamos Internacionalo giedojimu. Mokiniai buvo rengiami paradui. Sienlaikraščiuose pasirodė socializmo kūrėjai ir šūkiei.

1941m. balandžio 5d. mokykloje suruoštas choro koncertas raudonarmiečiams. 1940/41m.m. nuo II trimestro Ukmergės I – oji ir Utenos vidurinės mokyklos sudarė soclenktynių sutartį.

Buvo panaikintos skautų, ateitininkų ir kt. kuopelės. Įkurtos pionierių ir komjaunuolių organizacijos. Pirminės komjaunimo organizacijos sekretore buvo paskirta F.Pekelytė. Organizacijoje buvo 20 komjaunuolių, paskui jų padaugėjo.

1940m. rugsėjo viduryje įsteigiama pionierių draugovė. Pionierių vadove paskirta moksleivė komjaunuolė Ch.Paikinaitė. Draugovė leido sienlaikraštį “Pionierius”. Pionieriams organizuodavo literatūrines valandėles, kolektyvines išvykas į kino filmus, mokė tarybinių dainų.

NACIŲ OKUPACIJOS METAI (1941 – 1944 m.)

Nacių okupacijos metais mokymo programos vėl pertvarkomos. Užėmę Ukmergę hitlerininkai davė įsakymą gimnazijai išsikraustyti su visu inventoriumi. Mokykla perėjo karo komendanto žinion. Mokytojai ir mokiniai puolė nešti inventorių, nes ko nespėdavo išnešti, tas likdavo vokiečiams. Dalį mokyklos rūmų užėmė kariuomenė. Kelis kartus buvo užėmę visą pastatą. Mokiniais teko mokytis mokytojų seminarijoje (dabar pagalbinė mokykla), senelių prieglaudoje (dabar aukštesnioji žemės ūkio mokykla) ir kitur, net klebonijoje. Persikeliant į kitas patalpas, mokiniai patys tempdavo inventorių.

Gimnazijos pastatas kartais likdavo tuščias, bet vokiečiai tik šaipėsi ir į jį neįleido. Miesto visuomenės atstovai lankėsi Panevėžio srities komisariate prašydami pastatą gražinti. Jiems lyg ir pažadėjo, bet netęsėjo. 1943m. spalio 18d. Ukmergės komendantas įsakė gimnazijai ir J.Basanavičiaus vidurinei mokyklai išsikraustyti, lapkričio 5d. leido laikinai naudotis patalpomis, bet jose buvo ir kariuomenės dalis. Gruodžio mėnesį gimnazijos bei kelių kitų mokyklų patalpos buvo sekvestruotos kariuomenės reikalams. Pirmąją gimnazijos aukštą vokiečiai buvo pavertę arklide, antrame gyveno kareiviai, vadinamasis darbo būrys, o trečiame buvo įsikūręs vokiečių kariuomenės štabas.

Trūkstant patalpų moksleiviai mokėsi dviem pamainom. 1943m. spalio – lapkričio mėnesiais dvyliktą klasių moksleiviai mokėsi amatų mokykloje, devintų klasių – mokytojų seminarijoje, aštuntų klasių – Bažnyčios gatvėje Nr.19. Nuo lapkričio iki 1944m. sausio leista dirbti 8 kabinetuose (klasėse). 1944m. sausio – kovo mėnesiais moksleiviai mokėsi jau 3 pamainomis. Dalis J.Basanavičiaus pradinėje (dabar vidurinėje), dalis Bažnyčios g. Nr.19. 1944m. kovo mėnesį darbas vyko net 4 pamainomis įvairiuose pastatuose. Pamokos prasidėdavo 6 val. ryto, baigdavosi 23 valandą. Iš pradžią pamokų trukmė buvo 40 minučių, vėliau tik 25 minutės.

Mokyklos direktorius buvo Pranas Naujokaitis. Vėliau jis pagarsėjo kaip keletu romanų, poezijos rinkinio, kelių tomų literatūros istorijos autorius. Jo pavaduotojai buvo P.Štuopis ir R.Stankūnas.

Pedagogų skaičius buvo beveik pastovus – 35 – 37 mokytojai: du tikybos, 6 – lietuvių k., 6 – vokiečių k., 2 – lotynų k., 6 – matematikos, 4 – fizikos, 3 – biologijos, 3 – geografijos, 1 – chemijos, 1- filosofijos, 3 – istorijos, 2 – muzikos, 2 – piešimo, 1- darbų, 3 – fizkultūros. Štai keletas karo metais ilgiau pradirbusių mokytojų: I.Žalys, N.Styra, J.Motiekaitis, P.Sližys, A.Kalniūnas, A.Pilvelytė, C.Jakaitis, J.Aleksa, I.Piščikas, P.Čiurlys, S.Vitkauskas.

Nacių valdžia varžė mokytojus labai menkais atlyginimais, maždaug 7 kartus mažesniais už kvalifikuoto darbininko, tikėdami, kad dėl to mokytojai išsibėgios, tačiau apsiriko. Mokinių tėvai rūpinosi, kad jų vaikai mokytųsi ir gelbėjo mokytojus maisto produktais. Taigi mokytojų netrūko, programos, kad ir labai sunkiomis sąlygomis, būdavo išeinamos beveik normaliai, darbingumas buvęs geras. Tuo metu mokykla buvo likusi vienintelė mieste, todėl mokėsi daug mokinių, jų skaičius buvo beveik stabilus. Daug norinčių net negalėjo į ją patekti. 1941/42m.m. buvo 27 klasės su 1078 mokiniais, 1942/43m.m. – 27 su 1221 mokiniu, 1943/44m.m. – 28 klasės su 1195 mokiniais. Gimnazijos mergaitės ir berniukai mokėsi atskirai. Buvo vos kelios mišrios klasės: iš 11 berniukų, 14 mergaičių tik 2 mišrios.

Mokinių socialinė padėtis buvo panaši į ikikarinę. Vyravo stambių ūkininkų vaikai. Pvz., 1942/43m.m. stambių ūkininkų vaikų buvo 556, smulkių ūkininkų – 233, valdininkų ir tarnautojų – 257, darbininkų – 74, kitokių – 99. Tik apie ketvirtadalį mokinių sudarė miestiečiai.

Karo metais buvo vėl įvestas mokestis už mokslą. Tik gerai besimokantys ir labai gero elgesio moksleiviai nuo jo buvo atleidžiami, iš viso 15%. Atleidžiami nuo mokslo buvo savanorių vaikai, tarnavusių vokiečių kariuomenėj bei lietuvių savisaugos dalinių, pradžios mokyklų mokytojų vaikai. Gavę du nepatenkinamus trimestrinus pažymius mokiniai buvo šalinami.

Nors sąlygos buvo labai sunkios, mokykloje veikė būreliai. Pavyzdžiui, 1942m. veikė šie būreliai: literatų (vadovavo mokytojas P.Čiurlys), scenos mėgėjų – mokytojas R.Šaltenis, tautosakininkų – mokytojas B.Strazdas, žodžių rinkėjų – mokytojas R.Stankūnas.

Kai buvo išleisti nurodymai visoms organizacijoms apie naują auklėjimą, pasikeitė būrelių kryptis ir Ukmergės gimnazijoje. Nurodymuose buvo akcentuojama, kad vietoj intelekto vystymo dėmesio centre turėtų būti priemonės, padedančios išugdyti fiziškai užgrūdintą, valingą, drausmingą ir tautiškai apsisprendusį lietuvi. Šie faktoriai turėjo tapti mokyklos auklėjamojo darbo pagrindu. 1943m. mokykloje jau veikė šie būreliai: berniukų ir mergaičių fizinio lavinimo (globėjai S.Vitkauskas ir A.Pilvelytė), kamuolio žaidimo sekcija berniukams ir mergaitėms (J.Verbickas – S.Mosevičiūtė), meninės mankštos ir lengvosios atletikos (S.Vitkauskas ir A.Pilvelytė), keliavimo ir ekskursijų būrelis (vyr. globėjas R.Stankūnas, padėjėjai A.Kalniūnas, E.Masiliūnaitė), aviomodelizmo (P.Pažiūra), šachmatų ir šaškių (I.Žilys), tautinių šokių (A.Pilvelytė), slidinėjimo (P.Štuopis) ir vandens sporto.

Pogrindyje veikė komjaunimo organizacija, jos nariai slapta klausydavosi Maskvos radijo pranešimų apie fronto reikalus.

Kaip pagrindinis mokyklos uždavinys buvo akcentuojamas drausmės ir pareigos ugdymas. Buvo sakoma, kad drausmė yra išauklėto žmogaus papuošalas, kuris turi pasirodyti valia, energija, sumanumu ir pasiryžimu. Gimnazija turi išugdyti pareigos jausmą būti savarankišku ir pareigingu darbuotoju. Mokytojams buvo duodami nurodymai, kad jų tarpusavio santykiai būtų nuoširdūs, remtūsi bendradarbiavimu ir susiklausymu. Pedagogų pareiga buvo artimai bendrauti su mokiniais, skiepyti jiems kultūrą ir naujo lietuvių tipo dvasią. Mokyklos vadovybei buvo iškeltas uždavinys sukurti naują žmogaus tipą ir įkūnyti jį gyvenime. Tas lietuvių tipas buvo išivaizduojamas taip: drausmingas, tvarkingas, pareigingas, taurus ir sveikas. Šių savybių ugdymui gimnazija turėjo kreipti visą savo veiklą. Jei anksčiau pagrindinis dėmesys buvo skiriamas žmogaus intelektui vystyti, tai tuo metu pirmiausia buvo iškeliamas charakterio ugdymas, tvirta valia, visuomeninis auklėjimas. Gimnazijoje buvo įgyvendinama griežta drausmė. Pavyzdžiui, be atodairos buvo šalinami iš gimnazijos rūkantys, jei būdavo pastebėti. Gimnazistai patys turėjo prižiūrėti inventorių, patys valyti patalpas.

Vyresni nei 15m. moksleiviai turėjo atlikti darbinę prievolę. Atostogų metu reikėjo atlikti žemės ūkio darbo prievolę. Už darbą gaudavo pavalgyti.

Vokiečių vyresnybės nurodymu, gimnazistams buvo prisakyta rinkti antrines žaliavas: popierių, kaulus, skudurus, gumas, o taip pat vaistažoles.

1944m. vasario mėnesį okupacinė valdžia organizavo oro gynybos talką, bet mokiniai nesusirinko.

Vokiečiai ragino gimnazistus vykti darbams į Vokietiją, bet išvyko tik vienas. 1943m. buvo kviečiama užsirašyti į Reicho darbo tarnybą, stojantiems į ją žadama išduoti atestatus net tiems abiturientams, kurie turėjo gavę nepatenkinamą pažymių.

1944m. birželio mėnesį hitlerininkai paskelbė, jog 13 – 15 metų vaikai priimami savanoriais į vermachtą. Savanorių neatsirado.

Traukdamiesi naciai pradėjo sprogdinti miesto objektus. Norėjo išsprogdinti ir gimnazijos rūmus, bet nebespėjo, todėl tik padegė. Degė abi gimnazijos salės, kelios klasės. Sudegė stogas, vidus baisiai aprūko.

MOKYKLA PIRMAISIAIS POKARIO METAIS

Naciai iš Ukmergės buvo išvaryti 1944m. liepos 24d. Vos tik jiems pasitraukus, pradėta skubiai atkurti mokyklos materialinę bazę, aprūpinti mokymo priemonėmis, rinkti išblaškytus mokytojų kadrus, suburti moksleiviją. Gyventojai entuziastingai kibo į atstatomąjį darbą. Vyko talkos.

Mokyklos rūmai atrodė nykiai – sudegęs stogas, išdaužyti langai, tinkas, apdegę grindys, langų rėmai.

Elektros įranga, hidrantai, centrinis šildymas – visa sugadinta.

Atstatymo darbai vyko rugpjūčio – rugsėjo mėnesiais. Sunkiomis sąlygomis valstiečiai vežė statybines medžiagas. J.Bulbenkos vadovaujama tinkuotojų brigada, dirbdama dieną ir naktį, per 20 dienų išstinkavo mokyklą. Mokiniai šveitė sienas, apvalė patalpas nuo nuodėgulių. Reikėjo skardos stogui, o jos niekur nebuvo. Moksleiviai rinko visur išmėtytus skardos gabalus. Jie buvo įvairių dydžių ir spalvų. Vinių nebuvo. Traukė ir tiesino senus, gamino iš telefono laidų.

1944m. spalio 2d. mokinių ir mokytojų būrys šventė mokyklos atidarymą. Visi susirinko į I aukšto vestibulį ir koridorius. Direktorius P.Čiurlys, atsistojęs ant taburetės, atidarė mokslo metus, pristatė perspektyvinių darbų planą. Visi mokiniai buvo labai rimti, neišdykavo. Po skambučio visi išsiskirstė į klases.

Apskrities švietimo skyriaus vedėjo įsakymu iš Ukmergės gimnazijos buvo sudarytos dvi mokyklos: berniukų ir mergaičių. Mergaitės mokėsi rytinėje pamainoje nuo 8 val., o berniukai popietinėje nuo 14 val.

Sunkūs, neramūs pokario ir sovietinės okupacijos metai. Nelygioje kovoje krinta partizanai. Daug gimnazistų prijaučia rezistencinei kovai, kai kas joje dalyvauja. Mokykla sulaukia represijų. Nemaža mokytojų ir mokinių atsiduria Sibire.

Jonas Švoba, direktoriavęs nuo 1938 iki 1941m. buvo išstremtas dar pirmosios sovietinės okupacijos metais.

Albina Pilvelytė, direktoriavusi 1946 – 1949m. irgi buvo išstremta.

Mokyklai trūko visko. Klasėse šalta, nėra kuro. Tėvai turėjo atlikti prievoles malkomis – kas sukirsti, kas suvežti, kas skaldyti. Auklėtojais buvo įpareigoti raginti mokinius, kad greičiau ruošų malkas. Visi turėjo atlikti vienokias ar kitokias prievoles.

Pirmaisiais pokario darbo metais buvo įvesta mokinių savitvarka. Valytojų etatų nebuvo. Mokyklos tvarkymo reikalus svarstė pedagogų tarybos posėdžiuose. Pavyzdžiui, 1945m. sausio 13d. posėdyje nutarta puošti klases, vadovaujant auklėtojams. Patarė ir padėjo piešimo mokytojas. Klasių apipavidalinimas turėjo būti ideologiškai kryptingas, su sovietinių vadų portretais, sovietiniais šūkiiais ir pan. Nors ir baisių nepriteklių sąlygomis, mokyklos mokymo bazė plečiama.

Mokyklų direktoriai nuolat keitėsi. Berniukų gimnazijai vadovavo P.Čiurlys, S.Vitkauskas, M.Nekrašas, mergaičių – V.Butkus, A.Pilvelytė, A.Kairys, V.Remeikaitė.

Trūko mokytojų. Nacių okupacijos metais mokymas buvo visai varžomas, tačiau tokios baimės atmosferos kaip sovietinės okupacijos metais net tada nebuvo. Mokytojauti buvo labai pavojinga, net už bet koki neatsargiai ištartą žodį galima buvo keliauti į Sibirą.

Berniukus ir mergaites mokė ne tie patys pedagogai. Tik trūkstant kadru – vieni kitiems padėdavo ateidami. Štai toks buvo mokytojų skaičius gimnazijoje 1944 – 1950m.

Mokslo metai	Berniukų gimnazijoje	Mergaičių gimnazijoje
1944/45	25	20
1945/46	24	23
1946/47	26	23
1947/48	27	20
1948/49	29	19
1949/50	34	24

1944/45m.m. nedaugelis pedagogų turėjo aukštąjį išsilavinimą. Kai kurie studijavo neakivaizdiniu būdu. 1944/45m.m. iš 20 mergaičių gimnazijos pedagogų 13 buvo su viduriniu išsilavinimu, 1 su spec. viduriniu, 6 su aukštuoju, o jau 1949/50m.m. 9 iš 24 studijavo ir tik 5 buvo su viduriniu išsilavinimu, 7 su spec. viduriniu, tačiau su aukštuoju tik 3. Iki 1950m. pedagogų komunistų nebuvo.

1945/46m.m. berniukų gimnazijoje įsteigta dalykinė komisija vadinamajam “profesiniam, metodiniam ir politiniam tobulinimuisi”. Komisijos vadovu paskirtas mokyklos direktorius P.Čiurlys.

Mokytojų darbo sąlygos buvo labai sunkios. Gyveno neaprupinti kuru ir šviesa. Berniukų gimnazijoje tėvų komitetas padėjo maisto produktais. Mokytojai, neįsisavinę marksistinės – lenininės teorijos ir tarybinės pedagogikos buvo atleidžiami ar net tremiami. 1948m. balandžio 8d. rajoniniame laikraštyje “Tarybinis kelias” (vėliau pavadintas “Gimtoji žemė”) pasirodė 2 straipsniai “Griežčiau kovoti prieš nacionalistinę klerikalinę ideologiją skleidėjus mokyklose” ir “Už komunistinio jaunimo auklėjimą mokyklose”. Straipsniuose buvo akcentuoti “neigiami reiškiniai” I ir II gimnazijose. Straipsniuose buvo remiamasi LKP(b) Ukmergės apskrities komiteto tikrinimo duomenimis. Buvo tikrinamas ideologinis darbas ir visuomeninių mokslų dėstymo lygis. Autorius susirūpinęs kritikuoja, kad dar pasitaiko mokytojų (J.Verbieckas, R.Sriogis, J.Krikštaponytė), kurie lanko bažnyčią. Teigiama, jog mokytojos J.Putinaitė ir J.Krikštaponytė nekovoja su religiniais prietarais, o pamokose iškelia religijos vaidmenį. Direktoriams S.Vitkauskui ir A.Pilvelytei buvo pareikšta pastaba, kad rūpintųsi mokytojų idejinio lygio kėlimu.

1948 m. balandžio 13 d. pedagogų tarybos posėdyje nutarta “remti komjaunimo ir pionierių organizacijas, praveisti antireligines pamokas, naudotis tik tais vadovėliais, kurie remiasi marksizmo-leninizmo mokslo pagrindais”. Literatūrą būrelis įpareigojamas išnagrinėti M.Šolochovo romaną “Pakelta velėna” bei A.Fadejevo “Jaunoji gvardija”, vadų biografijas ir nuopelnus. Nurodyti trūkumai - “nepakankamas politinis-idėjinis mokytojų lavinimasis”. Mokytojai įpareigoti studijuoti LKP(b) istoriją ratelyje, individualiai, organizuoti ekskursijas į Leningradą, Maskvą. Mokytojai įpareigojami užsiprenumeruoti “Tiesą”, “Tarybinį kelią”, “Pravdą”, “Jaunimo gretas”, “Tarybinę mokyklą” ir kitokius tarybinius laikraščius bei žurnalus.

Deja, nebuvo apsiribojama vien kritika, idėjinis “auklėjimas” ir pastabomis. Įtarti neloyalumu sovietinei santvarkai mokiniai, mokytojai ir net mokyklos direktoriai buvo uždaromi į kalėjimus, tremiami į Sibirą, iš kur ne visi sugrižo. 1949 m. išstremta Albina Pilvelytė, direktoriavusi nuo 1946 m.

PIRMŪJŲ POKARIO METŲ PEDAGOGAI

Tais neramiais laikais mokyklos (arba tiksliau įvardijus - mokyklų, nes nuo 1944 m. gimnazija padalijama į dvi - berniukų ir mergaičių) direktoriais niekas nepajėgė išdirbti kiek ilgiau. Direktoriai keičiami buvo daugiausiai politiniais sumetimais, kaip nepakankamai įgyvendinantys idėjinį komunistinį auklėjimą.

Pirmasis pokarinės gimnazijos direktorius buvo P.Čiurlys. Dar tais pačiais mokslo metais jį pakeitė S.Vitkauskas. Jis direktoriavo iki 1955 m. Trumpą laiką direktoriavo M.Nekrašas.

Mergaičių gimnazijai 1944 m. pradėjo vadovauti Vladas Butkus, nuo 1946 m. iki 1949 m. - Albina Pilvelytė, 1949-1950 m. - Antanas Kairys, 1950-1952 m. - Viktorija Remeikaitė-Rudminienė, 1952-1956 m. Marija Nedzinskaitė-Krivickienė.

Pirmaisiais pokario metais direktoriaus pavaduotojais (inspektoriams, mokymo dalies vedėjais) yra dirbę: Albina Pilvelytė (1944-1946 m.), Cezaris Jakaitis (1944-1954 m.), Eleonora Blusytė (1946-1954 m.), Antanas Bugenis (1954-1956 m.).

Iš ryškesniųjų berniukų gimnazijos mokytojų paminėtini: matematikai A.Taškūnas, P.Raudonis, fizikas A.Bugenis, biologai A.Kalniūnas, J.Žulys.

O štai kai kurie žymesni pirmųjų pokario metų mergaičių gimnazijos mokytojai: istorikas J.Aleksa, matematikas A.Bunikis, fizikas R.Sriogis, geografė E.Blusytė, lituanistai A.Strazdas, G.Ašakienė, kūno kultūros mokytoja A.Pilvelytė, piešimo ir braižybos mokytojas dailininkas - peizažistas Ignas Piščikas.

MOKINIAI

Pirmaisiais pokario metais Ukmergėje be gimnazijos (gimnazijų) veikė berniukų ir mergaičių progimnazijos, o tap pat 4 pradžios mokyklos. 1944 m. gruodžio mėn. mieste mokėsi 2321 vaikas, gimnazijoje - 1066.

1945 m. sausio mėn. berniukų progimnazija buvo likviduota ir jos mokiniai perkelti į berniukų gimnaziją. 1944-1945 m.m. berniukų gimnazijoje mokėsi 438 mokiniai, o mergaičių - 633, 1949- 1950 m.m. atitinkamai 570 ir 721. Klasių skaičius abiejose gimnazijose buvo beveik vienodas (17 - 19), bet mergaičių būdavo nuo 120 iki 200 daugiau. Vargingai gyvenantys mokiniai tėvų komiteto rūpesčiu buvo šelpiami, gaudavo karštus pusryčius.

Ukmergės berniukų gimnaziją yra baigę: kalbotyrininkas, kurį laiką dirbęs Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministru Z.Zinkevičius, garsus aktorius A.Krogertas, dailėtyrininkas L.Šepetys, kurį laiką mokėsi žurnalistas A.Čekuolis.

Mergaičių gimnaziją baigusios K.Rickevičiūtė - filosofijos mokslų kandidatė, garsi aktorė R.Varnaitė.

1945 - 46 m.m. mergaičių gimnazijoje veikė sporto, literatūros, tautosakos, fizikos būreliai. 1948 - 49 m.m. jau buvo 12 būrelių.

Muziką, chorą, orkestrą abiejų gimnazijų mokiniai lankė kartu. Jie pasirodydavo ne tik mokyklos renginiuose, bet ir visuomenei. Pavyzdžiui, mokyklų choras kartais dainuodavo per vietinį radiją sekmadieniais.

Masiškiausi būdavo privalomieji renginiai: rudens krosai, PDG ir BPDG kompleksų normatyvų laikymas, krepšinio, tinklinio varžybos, iš dalies - gimnastika, tautiniai šokiai, meninė mankšta. Kurį laiką buvo leidžiamas mokyklinis laikraštis "Sporto dienos".

Komjaunimo ir pionierių organizacijų kūrimas ir plėtimas valdžios buvo visokeriopai remiamas, tas procesas buvo dirbtinai forsuojamas, tačiau, nežiūrint visų šių sovietinės valdžios pastangų, šios organizacijos gimnazijose buvo negausios.

Berniukai ir mergaitės gimnazijoje (gimnazijose) mokėsi atskirai, t.y. ne vienu metu, atskirose pamainose, tačiau toje pačioje mokykloje - po vienu stogu. Tačiau įvairūs renginiai - minėjimai, šventės - mokykloje vykdavo bendrai.

MOKYMO PROCESAS PIRMAISIAIS POKARIO METAIS

Pirmaisiais pokario metais bendrų valstybinių mokymo programų kurį laiką nebuvo, todėl būdavo sudaromi ir posėdžiuose apsvarstomi kiekvieno dalyko mokomosios medžiagos metiniai planai. Pirmas toks svarstymas mergaičių gimnazijos direktoriaus pasiūlymu įvyko 1945 m. vasario 17 d. pedagogų tarybos posėdyje.

1948 m. balandžio 15 d. posėdyje akcentuota, kad reikia skirti ypatingą dėmesį mokomosios medžiagos perteikimui. Rekomenduojama dažniau klausinėti, nerašyti ženklų prie pažymių, per pamokas nevertoti nereikalingų išsirreikšimų, t.y. nekolioti, nepravardžiuoti mokinių.

1948 m. 48% mokinių mergaičių buvo nepažangios. 1947 - 48 m.m. metinio mergaičių pažangumo duomenys buvo kiek geresni negu berniukų, tačiau 1949 - 50 m.m. berniukų gimnazistų vidutinis vertinimo vidurkis buvo 3,54, o mergaičių - 3,47.

Viena iš pagrindinių prasto pažangumo priežasčių buvo mokymo priemonių trūkumas. Berniukams, pavyzdžiui, sunkiausiai sekėsi lietuvių kalba, matematika, biologija, geografija, vokiečių kalba. Žinių kokybė gerėjo pamažu. Siekiant pakelti žinių lygį buvo daromos pridėtinės pamokos nepažangiems mokiniams. Jos įvestos nuo 1948 m. sausio mėn. Dar nuo 1946 m. įvestos auklėjimo pamokos. Reikia pažymėti, kad jos turėdavo būti smarkiai politizuotos. Svarbia auklėjimo dalimi buvo laikomas politinis auklėjimas (lavinimas). Politiniam auklėjimui buvo įsteigtas atskiras būrelis. Jame, o taip pat ir per pamokas buvo nagrinėjami V.Lenino veikalai, liaupsinami tarybinio mokslo laimėjimai, vedamas ateistinis darbas. Moksleiviams buvo nustatytos elgesio taisyklės.

MOKYKLOS RAIDĄ PO 1951 m.

Po TSRS Ministrų tarybos 1949 m. rugpjūčio 20 d. nutarimo švietimo klausimais, LTSR vyriausybė nusprendė pertvarkyti gimnazijas į septynmetes ir vidurines mokyklas. Mergaičių gimnazija buvo pertvarkyta į II-ąją mergaičių vidurinę mokyklą, o berniukų gimnazija - į I-ąją vidurinę mokyklą. Kol berniukai ir mergaitės mokėsi tose pačiose patalpose, niekas neatkreipė dėmesio, kad ši numeracija sukelia tam tikrą painiavą. Mat, kai po karo buvo atstatytas buvusios J.Basanavičiaus vardo pradinės mokyklos pastatas ir berniukai išsikėlė į tas patalpas, jie ir toliau vadinosi I-ąją vidurinę mokyklą, nors tas pastatas statytas vėliau, negu Antano Smetonos gimnazijos rūmai ir vidurinė mokykla J.Basanavičiaus vidurinė tapo vėliau. Tada į tai nebuvo atkreiptas dėmesys, ir toji painiava paskui pasiliko ilgą laiką.

Po to, kai buvo išleisti nutarimai dėl mišraus mokymo įvedimo, 1954-55 m.m. abiejų mokyklų mokinių kontingentas buvo sumaišytas. Mokytojai savo prisiminimuose pasakoja, kad šiuo sumaišymu mokiniai, ypač mergaitės, nebuvo patenkinti. Daugelis mergaičių verkė, kai reikėjo persikelti į kitą mokyklą. Pasakojama, kad mišrioje klasėje iš karto labai pablogėjo drausmė. Daug berniukų su mergaitėmis elgėsi nedžentelmeniškai. Tik laikui bėgant santykiai sunormalėjo.

1969 m. rugpjūčio 26 d. LTSR Ministrų taryba priėmė nutarimą Nr.358 "Dėl A.Gudaičio-Guzevičiaus atminimo įamžinimo". Ukmergės II-ajai vidurinei mokyklai buvo suteiktas Alaksandro Gudaičio-Guzevičiaus vardas.

8 - ajame dešimtmetyje gerokai išaugo Ukmergės miestas. Padaugėjo ir mokinių. A.Gudaičio - Guzevičiaus vidurinę mokyklą lankė daugiau nei tūkstantis moksleivių, ir dirbti darėsi vis sunkiau. Tuos sunkumus savo prisiminimuose mini tuometinis mokyklos direktorius Vladas Amankavičius. Pagrindinis sunkumas buvo patalpų perkrovimas, darbas dviem pamainomis. Be to, kadangi Ukmergės mieste iki kultūros rūmų pastatymo didžiausia salė buvo mokyklos aktų salė, ji nuolat buvo užimama ne mokyklos, bet miesto ir rajono renginiais. Tai ne tik trikdė mokymo procesą, bet ir greitino aktų salės nusidėvėjimą. Iki 4 - osios vidurinės mokyklos pastatymo A.Gudaičio - Guzevičiaus vidurinė mokykla buvo

didžiausia miesto mokykla, nes dar po XIX TSKP suvažiavimo, 1953 - 54 m.m. pradėtas įgyvendinti visuotinis privalomas 7 - 15 m. amžiaus vaikų mokymas ir mokykloms priregistruojami atitinkami mikrorajonai. Antrajai vidurinei tekęs mikrorajonas buvo didžiausias. 1953 - 54 m.m. mokyklos mikrorajone suregistruota 443 mokyklinio amžiaus vaikai, iš kurių 152 lankė II - ają vidurinę mokyklą, o kiti 291 lankė kitas mokyklas.

Šeštajame dešimtmetyje buvo įgyvendintas visuotinis privalomas septynmetis mokymas. Sunkiai gyvenančių šeimų vaikams buvo teikiama materialinė parama: karšti pusryčiai, drabužiai, avalynė.

Mokyklos mikrorajoną sudarė tuometinės Vytauto, Paupio, Šviesos, Kareivinių, Piliakalnio, Pilies, Mėsininkų, Utenos, Molėtų, Maironio, J.Basanavičiaus, Vaižganto, Kudirkos, Baranausko gatvės, Tvorų priemiestis ir Dukstynos kaimas.

1958 m. gruodžio 24 d. TSRS Aukščiausioji taryba priėmė įstatymą "Dėl mokyklos ryšio su gyvenimo stiprinimu ir dėl tolesnio liaudies švietimo sistemos vystymo Tarybų Sąjungoje", kuriuo nuo septynmečio privalomo mokymo pereinama prie aštuonmečio. Numatoma toliau plėsti mokyklų materialinę bazę.

1957 - 58 m.m. bendras mokyklos patalpų plotas buvo 3414 m². Buvo 17 klasių, fizikos, chemijos, biologijos kabinetai, metalo ir medžio dirbtuvės, 0,8 ha mokomasis-bandomasis sklypas. 1955 - 56 m.m. mokytojos J.Čemeškienė ir S.Gudeliienė už vadovavimą mokyklos bandomajam sklypui apdovanotos Švietimo ministerijos pagyrimo raštais.

1957 m. Ukmergės transporto-ekspedicijos kontora mokyklai perdavė sunkvežimį GAZ - MM mašininkystės mokymui palengvinti. 1961 m. įkurtas mašinų mokslo pagrindų kabinetas.

1967 m. mokykla jau turėjo televizorių, siaurajuostį kino aparatą, radijo imtuvą, 3 patefonus, nuosavą radijo mazgą. Vėliau buvo įrengtas techninių priemonių kabinetas, kuriame buvo siaurajuostis kino aparatas, filmskopai, epidiaskopai, patefonai, magnetofonas.

Nuo 1974 - 75 m.m. mokykla pradeda dirbti kabinetine sistema. Išaugo mokomųjų kabinetų skaičius. Kabinetinė sistema padėjo tobulinti mokomąjį darbą. Buvo pravesta kabinetų apžiūra geriausiai sutvarkytiems kabinetams nustatyti. I-oji vieta paskirta biologijos kabinetui (mokytoja E.Lisauskienė), II-oji - vokiečių kalbos kabinetui (mokytoja J.Brasiūnienė).

1977 m.m. naujajame Dukstynos mikrorajone buvo pastatyta nauja 5-oji vidurinė mokykla, todėl II-ajai vidurinei mokyklai tai buvo reorganizacijos metai. Dauguma moksleivių, gyvenusių Dukstynos mikrorajone, perėjo į naująją mokyklą. Ten persikėlė ir beveik visos pedagogų kolektyvas. Naujajam pedagogų kolektyvui pradėjo vadovauti lituanistė Liucija Dzigienė. Po 1977 - 78 m.m. mokyklos reorganizacijos išryškėjo mokykloje susikaupusios bėdos. Pasirodė, kad mokyklai būtinas kapitalinis remontas, daug inventorius labai nusidėvėjo. Mokyklai į pagalbą atėjo I.Meskupo vardo baldų kombinatas, suremontavęs beveik visus kabinetus, davęs daug baldų bei nurašytų baldų gamybos atliekų. 1979 m. mokykloje įrengta valgykla. Anksčiau buvęs bufetas sutalpindavo 50 mokinių, valgykla - iki 80. Mokyklos kabinetai vėl sėkmingai dalyvauja rajoninėse apžiūrose. 1980-81 m.m. rusų klb., muzikos, geografijos kabinetai laimėjo pirmąsias vietas. Mokykloje kasmet atliekamas remontas, kabinetai sėkmingai ruošiami apžiūroms.

1981-82 m.m. buvo pertvarkytas mokomasis-bandomasis sklypas. Nors jis buvo sumažintas iki 0,4 ha, tačiau vėl pripažintas geriausiu mieste. 1982 m. rajono Liaudies švietimo skyrius tikrino mokyklą ir pažymėjo, kad mokomieji kabinetai 60-65% aprūpinti vaizdinėmis mokymo priemonėmis. Techninėmis priemonėmis aprūpinti 70%, tačiau jų tarpe daug sugedusių ir nenaudojamų, todėl nurašytinų. Baldais mokykla apsirūpinusi patenkinamai, dalijamosios medžiagos turi pakankamai, nors ne visi kabinetai pasižymi tvarkingumu. Geriausiai pripažinti pradinių klasių, muzikos, lietuvių kalbos ir rusų kalbos kabinetai.

Praturtėjo mokyklos biblioteka. 1959 - 60 m. m. ji turėjo 4802 egzempliorius knygų, o 1982 - 83 m. m. - 18065. Mokyklos vadinamieji šefai buvo I. Meskupo vardo baldų kombinatas. Rajono DŽDT (Darbo Žmonių Deputatų Tarybos) vykdomojo komiteto nutarimu nuo 1966 m. baldų kombinatas pradėjo šefuoti, kaip tada buvo sakoma, mokyklą. Tų laikų terminijoje šefuoti reiškė teikti pagalbą, globoti. Vadinamieji šefai teikė konkrečią paramą įrengiant laboratorijas, kabinetus, dirbtuves, perduodavo medžiagų atliekas.

1974 m. pereinant prie kabinetinės sistemos šefai suteikė materialinę paramą už 2500 rb., padėjo įrengti ir apipavidalinti 10 kabinetų. Įmonė aprūpindavo mokyklos dirbtuves reikiama medžiaga darbinio mokymo užsiėmimams, išskirdavo lėšų inventoriui įsigyti, mokiniams maitinti, kabinetams remontuoti, padėjo profesinio orientavimo darbe. Mokykla iš savo pusės įsipareigojo vesti pedagoginius skaitymus, organizuoti koncertus, talkininkauti tvarkant įmonės aplinką ir kt.

Mokyklą taip pat šefavo "Žiburio" ir "Gimtosios žemės" kolūkiai. Moksleiviai talkininkaudavo žemdirbiams per didžiuosius darbymečius, bet didesnės paramos iš jų negavo.

PEDAGOGAI

Mergaičių gimnazijai nuo 1952 iki 1954 metų (kitais duomenimis iki 1956 m.) vadovavo direktorė Marija Nedzinskaitė -Krivickienė, po to perėjusi dirbti į švietimo skyrių. Po jos nuo 1956 m. iki 1963 m. direktorium tapo lituanistas Leopoldas Jankūnas. Nuo 1963 m. iki pat mokyklos reorganizavimo (atsidarius 5 - ajai vidurinei mokyklai) mokyklai vadovavo fizikas Vladas Amankavičius. Jis pradėjo vadovauti naujajai 5-ajai vidurinei mokyklai, o A.Gudaičio - Guzevičiaus vidurinei mokyklai pradėjo vadovauti (nuo 1977 m.) lituanistė Liucija Dzigienė. Ji apdovanota medaliu "Už šaunų darbą".

Direktorius pavaduotojai tada vadinosi mokymo dalies vedėjais. Jie pasiskirstydavo veiklos barus. Vieni buvo atsakingi už mokymą, darbą su mokinių tėvais, mokytojų politinį švietimą, taip pat pedagogų tarybos veiklą, kiti - už visuomenei naudingą darbą, atskirų dalykų ir klasės vadovų kontrolę, užklasinę veiklą, mokymo-auklėjimo darbą.

Nuo 1977 - 78 m. direktorės pavaduotoju dirba LTSR nusipelnęs mokytojas, apdovanotas už darbą 4 medaliais geografijos mokytojas Vladas Minderis. Tuo metu jis jau turėjo virš 30 metų pedagoginio darbo stažą. Daug metų jis buvo pradirbęs švietimo skyriaus inspektoriumi, pedagoginio darbo klausimais dažnai rašydavo straipsnius rajoninėje spaudoje.

1981 - 82 m.m. 77% mokytojų buvo su aukštuoju išsilavinimu. 42% turėjo didesnę nei 25 m. pedagoginio darbo stažą.

PEDAGOGINIO DARBO PASIEKIMAI

1953 - 54 m.m. rajoninėje konferencijoje pažymėti: lituanistės P.Jakimaitienė, V.Urbonienė, V.Žižytė, rusistės V.Taškūnienė, E.Zinkevičiūtė, matematikas J.Urbonas, istorikė A.Nekrašienė, geografės J.Kuraitienė ir L.Blusytė, biologės Z.Krivickienė ir J.Čemeškievė, fizikai A.Bugenis ir A.Martikonienė, chemikė J.Šiaučiukienė.

Norėdami pakelti mokslo prestižą ir paskatinti mokinius dar geriau mokytis, apie 1961 m. mokykla sumanė ir sukūrė savo mokyklos žymūno ženklelį. Juo už gerą mokymąsi bei aktyvią užklausinę veiklą keletą metų būdavo apdovanojami pasižymėję moksleiviai. Pirmųjų apdovanojimų ženkleliu tarpe paminėtini Č.Šimelis, E.Nekrašas, S.Chmieliauskaitė, J.Kapočiūtė.

1962 m. respublikiniame švietimo darbuotojų suvažiavime dalyvavo mokyklos direktorius L.Jankūnas.

Mokyklos mokinių skaičiui didėjant, didėjo ir kvalifikuotų pedagogų skaičius. 1950 - 51 m.m. jų buvo 40, o 1984 - 85 m.m. - 49 (sumažėjęs, pasidalijus mokykloms).

1966 - 67 m.m. buvo 55 pedagogai, 20 iš jų turėjo įvairius apdovanojimus. Mokytojas A.Bugenis ne kartą apdovanotas už darbą ruošiant mokinius respublikinėms jaunųjų fizikų olimpiadoms.

1977 - 78 m.m. iš 33 mokytojų 14 turėjo įvairius apdovanojimus. LTSR mokytojo vardus buvo pelnę: P.Jakimaitienė, L.Blusytė, B.Sadūnienė, S.Pulkauninkas, V.Minderis.

Keliant mokytojų kvalifikaciją 1976 - 80 m.m. įvairiuose respublikiniuose kursuose dalyvavo 94,8% mokytojų.

1980 - 81 m.m. gerinant metodinį darbą, savišvietą, gerosios patirties sklaidimą, pasižymėjo mokytojai M.Žukauskienė, F.Perednienė, A.Skuodienė, R.Karalienė, N.Rutkauskienė, A.Skinulis. N.Rutkauskienei buvo įteiktas respublikinis garbės raštas ir pinigine premija. Čia reikia dar kartą prisiminti, kad 1977 m., pastačius naująją 5-ąją vidurinę mokyklą, beveik visi mokytojai persikėlė į naująją mokyklą. Liko tik F.Perednienė, L.Giedraitienė, J.Grauzinis ir I.Grauzinienė. 1981 m. 3 mokiniai baigė mokyklą aukso medaliais, 1982 m. 4 mokiniai baigė mokyklą aukso medaliais, 3 sidabro.

Iškilo uždavinys suburti naują pedagogų kolektyvą. Pirmaisiais po pertvarkymo metais susibūrė 33 mokytojai. Naujasis kolektyvas susibūrė iš I - osios vidurinės, pradinės bazinės bei kitų mokyklų mokytojų. Taip pat atėjo nemažai jaunų specialistų.

DARBINIO IR GAMYBINIO MOKYMO EPOCHA

Nuo 1954-55 m.m. mokykloje buvo įvesti darbiniai užsiėmimai. Fizikos, matematikos, geografijos ir kitų dalykų pamokose stiprinami politechnizacijos elementai. Politechninis mokymas buvo siejamas su praktinių įgūdžių ugdymu pačioje gamyboje. Daugėja užsiėmimų mokyklos mokomajame bandymų sklype bei mokyklos dirbtuvėse 5-8 klasių mokiniams.

Nuo 1959 m. išleistas LTSR Švietimo ministerijos įsakymas dėl gamybinių klasių steigimo vidurinėse mokyklose. 1960 m. mokykloje buvo atidarytos stalių ir siuvėjų devintosios gamybinės klasės. Igyvendinant gamybinių planą, abiturientai, baigdami mokyklą, kartu su brandos atestatu įsigydavo ir kvalifikuoto darbininko specialybę.

1962 - 63 m.m. mokyklą baigė pirmieji "gamybininkai". Gamybinio mokymo procesui vadovavo mokymo dalies vedėjas gamybiniam mokymui. Mokykloje naujojo profilio mokymas sekėsi sunkiai. 1961 m. balandžio mėn. švietimo skyriaus atstovai tikrino gamybinių klasių darbą ir pažymėjo daug trūkumų: silpną mokymo bazę, silpną teorinį mokymą, nepakankamą darbo organizaciją. Buvo ir kai kurių pasiekimų: praturtinti kabinetai, įrengta metalo dirbtuvė, mergaičių darbų klasei išskirtos naujos patalpos, medžio darbų dirbtuvėje mokinių jėgomis pagaminti 8 darbataliai (varstotai).

Bazė gamybiniam mokymui buvo savo mokykla, I.Meskupo baldų kombinatas, avalynės siuvimo fabrikas, neilgą laiką Kauno elektros tinklų Ukmergės skyrius bei Muzikos mokykla.

1961 - 62 m.m. stalių amato mokėsi 28 berniukai, siuvėjų - 7 - 8 mergaitės, 1965 -66 m.m. stalių specialybės mokėsi 42 berniukai, siuvėjų - 51 mergaitė, 25 berniukai mokėsi šaltkalvių - tekintojų specialybės.

Tačiau, trūkstant geros materialinės bazės, mokiniai silpnai įsisavindavo tas specialybes ir nuo 1966-67 m.m. gamybinis mokymas mokykloje nunyko. Tam buvo ir politinės priežastys, mat gamybinio mokymo entuziastas buvo TSKP Generalinis sekretorius Nikita Chruščiovas. Tačiau 1964 m. jis buvo nušalintas nuo valdžios, o jį pakeitęs generalinis sekretorius Leonidas Brežnevas dėmesio gamybiniam mokymui nerodė.

Prie sustiprinto darbinio mokymo vėl buvo pereita 1980 - 81 m.m. 9 - 11 klasėse sustiprintas darbinis mokymas buvo vykdomas pagal profilį - medžio apdirbimo staklininkai ir šlifotojai. Užsiėmimus vedė baldų kombinato specialistai.

Su darbinio mokymu buvo susietas profesinis orientavimas, jam buvo skiriama daug dėmesio. Būdavo organizuojami susitikimai su gamybininkais, darbo veteranais, buvusiais mokyklos mokiniais ir pan. Ypač buvo jaučiamas spaudimas mokiniams rinktis žemdirbiškas profesijas, stoti į kaimo profesines-technines mokyklas. 1978-79 m.m. į kaimo profesines - technines mokyklas pasiūsta 11,3% aštuntokų, o 1980 - 81 m.m. net 18,9%, tuo įvykdant planinę užduotį.

Vasaros atostogų metu 8 - ojo dešimtmečio pabaigoje ir 9 - me dešimtmetyje buvo pradėtos organizuoti vasaros darbo ir poilsio stovyklos. Mokiniai būdavo apgyvendinami ir dirbo kolūkiuose. Mokytojams nuo tokio darbo likdavo

dažniausiai nemalonūs prisiminimai. Kadangi procesas buvo prievartinis, mokiniai dirbdavo nenoriai, sunku būdavo palaikyti drausmę.

MOKYMO PROCESO POLITIZAVIMAS. PIONIERIŲ IR KOMJAUNIMO ORGANIZACIJOS

Pedagoginio darbo procese buvo labai daug politizuotų elementų. Mokytojams būdavo iškeliamas pagrindinis uždavinys - formuoti vadinamąją mokslinę-materialistinę pasaulėžiūrą, skiepyti socialistinį internacionalizmą, tarybinį patriotizmą. Šis procesas buvo įgyvendinamas tiek per pamokas (ypač istorijos ir visuomenės mokslo), tiek per užklasinius renginius. Komunistiniam auklėjimui įgyvendinti buvo sukurtos ir specialios struktūros mokykloje. Tai buvo pionierių (jaunųjų klasių leniniečių) ir komjaunimo (vyresniųjų klasių) organizacijos. Mokiniai į šias organizacijas surašomi būdavo prievarta. Tik labai tvirtai nusistatę mokiniai atsispirdavo įtraukiami į šias organizacijas.

Tačiau iš pradžių jos buvo silpnos. 1961 m. mokykloje buvo įrengtas pionierių kambarys. Pionierius įpareigodavo rinkti medžiagą Lenino kambariui, šefuoti vaikų darželius, susirašinėti su revoliucionieriais ir jų giminėmis (pvz., buvo toks iš Ukmergės krašto kilęs revoliucionierius O.Piatnickis), susitikti su sovietinės armijos karo dalyviais-veteranais, sovietiniais partizanais, lankyti Pašilės karių kapines.

Kasmet buvo vykdomos žygio, dainos ir pionieriškos rikiuotės konkursai, varžybos tarp būrių žiniomis apie tarybines respublikas. Rikiuočių komandos būdavo rusiškos. Pionieriai dalyvaudavo kariniame-sportiniame žaidime "Žaibas", o vyesnieji mokiniai kariniame-sportiniame žaidime "Ereliukas". Žaidimai apimdavo įvairias karines varžybas, pvz. rikiuotės, šaudymo, automato narstymo, dujokaukės panaudojimo ir kt. Jie vykdavo keliais etapais per visus mokslo metus, o mokslo metų pabaigoje dažnai būdavo organizuojamos rajoninės tarpmokyklinės varžybos. Mokykloje buvo įrengtas kovinės šlovės kambarys.

7-me dešimtmetyje mokykloje kurį laiką veikė interklubas "Draugystė". Moksleiviai, jo nariai, mokytojų vadovaujami, o kartais individualiai, savarankiškai susirašinėdavo su kitų tarybinių respublikų mokiniais. Kartais mokykloje būdavo pravedamos vadinamosios internacionalinės savaitės.

1980 - 81 m.m. mokyklos pionierių draugovė rajone užėmė 2 - ają vietą, vėliau kartais dar irgi pelnydavo prizines vietas.

Komjaunimo veikla mokykloje suaktyvėjo tik po 1957-58 m.m., iki tol ji atsilikdavo nuo kitų mokyklų.

Be jau minėtos komjaunuolių veiklos dar jiems būdavo organizuojami susitikimai su LLKJS Ukmergės rajoninio komiteto sekretoriais, su sovietiniais aktyvistais. Komjaunuolius įtraukdavo į ateistinę veiklą, veždavo į kolūkinės talkas. Mokyklos komjaunimo organizacija buvo įpareigota prižiūrėti ("šefuoti") I.Meskupo paminklą ir aikštę.

PAŽANGUMO, DRAUSMĖS IR KITOS PROBLEMS

Po 1966 m. TSKP ir Ministrų Tarybos nutarimo "Dėl priemonių toliau gerinti vidurinį bendrąjį lavinimą" buvo nubrėžtos gairės pereiti prie visuotinio vidurinio mokymo. Pradėta dirbti pagal naujas programas. 1972 m. mokykloje sprendžiami visuotinio vidurinio mokymo įgyvendinimo uždaviniai. Pasiekta didesnio mokinių pažangumo, tačiau sunku įvertinti, kiek jis objektyvus, nes jau aštuntajame dešimtmetyje prasidėjo vadinamoji procentomanija.

1952 - 53 m.m. mokykla baigė 81% pažangumu, 1955 - 56 m.m. tik 74.4 %, o 1977 - 78 m.m. jau 99.8%.

1954 - 55 m.m., įvedus mokykloje mišrų mokymą, pažangumas krito, po to laipsniškai kilo.

1970 - 71 m.m. mokykla pažangumu 1,5% atsiliko nuo respublikos vidurkio. 1972-73 m.m. nepažangių moksleivių sumažėjo iki 96 (tai sudarė 8,6 %). Anksčiau jų būdavo apie pusantro šimto.

Pažangumui gerinti dar 1959 m. rajono švietimo taryba pasiūlė direktoriui L.Jankūnui sudaryti prailgintos darbo dienos grupę. Grupė pradėjo darbą 1961 m. Iš pradžių joje buvo 35 mokiniai. 1962-63 m.m. jau buvo 2 grupės su 70 mokinių, 1979 - 80 m.m. 5 su 175 mokiniais, 1980 - 81 m.m. šešios su 187 mokiniais.

Prailgintos darbo dienos grupėse pedagogų priežiūroje buvo paliekami mokiniai, kurių tėvai buvo užimti darbe ir neturėjo galimybių reikiamai prižiūrėti savo vaikus. Grupėse mokiniai ruošdavo pamokas, kartais rengdavo išvykas. Grupės turėjo savo auklėtojas.

1982 m. pedagogų iniciatyva I.Meskupo baldų kombinate buvo įsteigtas pedagogikos fakultetas, į kurį užrašyti 120 sunkiau auklėjamų vaikų tėvai.

MOKINIŲ SKAIČIAUS LENTELĖ

Mokslo metai	Klasių skaičius	Mokinių skaičius
1951-52	17	736
1955-56	18	755
1958-59	28	850
1960-61	30	922
1966-67	32	1138
1971-72	32	1139
1976-77	33	1168
1977-78	19	627

1981-82	25	843
1984-85	27	865

SAVIVEIKLA, SPORTAS, BŪRELIAI

1955 - 56 m.m. mokykloje veikė 5 būreliai, 1960 - 61 m.m. - 10, 1970 - 71 m.m. - 15, 1984 - 85 m.m. - 24.

1952 - 53 m.m. geriausiai veikė chemikų būrelis (vadovė mokytoja J.Šiaučiukėnaitė).

Geografų būrelis, vadovaujamas mokytojos L.Blusytės ir J.Kuraitienės sėkmingai veikė daug metų. Šis būrelis bendradarbiavo su chemijos ir fizikos būreliais, o taip pat su I vidurine mokykla.

Jaunieji technikai ir matematikai su savo pagamintomis priemonėmis 1955 - 56 m.m. dalyvavo respublikinėse olimpiadose. Švietimo ministerijos pagyrimo raštais apdovanoti gamtininkų ir technikų būreliai, dalyvavo konkursuose.

1962 - 63 m.m. Č.Šimelis du kartus iš eilės respublikinėje matematikų olimpiadoje laimėjo 1 ir 3 vietas. Jam buvo suteiktas olimpiados laureato vardas.

1963 - 64 m.m. rajoninėje ekspedicinio-kraštotyrimo darbo apžiūroje mokyklos kraštotyriminkai laimėjo prizinę II vietą, nusileisdami I vidurinei mokyklai.

Labai aktyvūs buvo mokinių meno saviveiklos būreliai. 1955-56 m.m. mokykla pirmavo rajone meno saviveiklos kolektyvų tarpe. Du moksleiviai dalyvavo respublikiniuose skaitymo konkursuose. Gerai veikė dramos sekcija, 1955-56 m.m. laimėjusi rajone prizinę vietą. Buvo statomi dramos veikaliukai ir rodomi ne tik mokykloje, bet ir plačiajai miesto visuomenei. 1957 m. buvo pastatytas montažas "Susitikimas festivalyje". Montažą sudarė mokytojai V.Taškūnienė, L.Blusytė, A.Stanionytė, P.Martikonis. Moksleiviai uždirbo 2890 rublius, kurių dalis skirta mokinių šelpimui, už kitus būrelis įsigijo drabužių.

Tautinių šokių kolektyvas, vadovaujamas mokytojos L.Blusytės, ne kartą buvo rajono ir net respublikos prizininkų tarpe. 1982-83 m.m. apžiūroje mokykla užėmė III vietą, jos spaliukų choras pripažintas geriausiu.

1984-85 m.m. mokytojos I.Vlasovienės vadovaujamas spaliukų šokių kolektyvas dalyvavo respublikinėje dainų šventėje.

PASIEKIMAI SPORTE

1952-53 m.m. veikė 10 sporto sekcijų, apėmusių 470 mokinių. Mokyklos sportininkų veikla įvertinta III vieta respublikoje.

1963 m. mergaičių ir berniukų tinklinio komandos laimėjo pereinamąsias taures. Mokytojas A.Janėnas apdovanotas Švietimo ministerijos pagyrimo raštu.

1980-81 m.m. mokyklos komanda TV žaidime "Drąsūs, stiprūs, vikrūs" Molėtų zonoje laimėjo II vietą (mokytoja L.Giedraitienė).

ATGIMIMO EPOCHA

Prasidėjus Atgimimo Sąjūdžiui Lietuvoje 1988 m., greitų įvykių nuošalyje nelieka ir II -oji vidurinė mokykla. Mokytojai ir mokiniai aktyviai dalyvauja Baltijos kelyje, mitinguose. Visi su entuziazmu laukia naujovių.

1989 m. atjaunėjo mokytojų būrys. Išėjusius į pensiją pedagogus pakeitė jaunimas: anglų klb. mokytoja Alma Darulytė - Žižienė, geografijos mokytoja Ona Ivko, istorikas Gintaras Kaselis, chemikė Gražina Darulytė - Petkevičienė, pradinė klasių mokytojai Asta ir Rolandas Grencėvičiai, fizikė Leonora Šatienė, dailės mokytoja Birutė Žilėnienė, kūno kultūros mokytoja Vitalija Remeikaitė, rusistė Snaiguolė Pocienė, matematikė Ramutė Dubrovskienė.

Tuo tarpu mokinių skaičius nuo 1987 - 88 m.m. po truputį mažėjo, tikriausiai dėl to, kad nebeliko dirbtinės procentomanijos, devintokai rimčiau apskaičiuodavo savo jėgas ir vietoj mokymosi 10 klasėje pasirinkdavo profesijos mokymąsi.

Mokytojai nebuvo spaudžiami rašyti teigiamus pažymius. Padidėjo mokinių savarankiškumas. Abitūros egzaminų rezultatai buvo gana aukšti.

1987 -88m.m. du moksleiviai baigė mokyklą sidabro medaliais, 4 apdovanoti pagyrimo raštais.

1988 -89 m.m. du moksleiviai baigia mokyklą aukso medaliais, keturi - sidabro, 12 - su pagyrimu.

Mokinių skaičius 1987 - 88 m. buvo 570, 1988 - 89 m.m. tik 540. Į pirmąją klasę ateinančių dar gana daug, o pagrindinis moksleivių "nubyrėjimas" vyksta baigus 9 klases. Šiais metais pradinė klasių mokytojų eiles papildė Žydra Jakiūnienė ir Gintarė Nekrošiūtė.

1991-92 m.m. mokykloje įvestas sustiprintas vaizduojamosios dailės mokymas. Susidarė 4 klasės su 80 mokinių.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę įvyksta reikšmingi pokyčiai idėjiniame moksleivių auklėjime. Atsisakius sovietinės ideologijos, atnaujintas tikybos mokymas. Iš pradžių tikyba pasirinko 231 mokinys. 1994-95 m.m. ją pasirinkusių buvo jau 302. Tikyba dėstė kunigas J.Užsienis, mokytojai G.Bilevičienė ir R.Grencėvičius.

1988 m. paminėtas mokyklos įkūrimo 50-mečio jubiliejus. Šventė buvo didelė, susirinko daug svečių: buvusių mokytojų, mokinių, esamų darbuotojų. Būdinga, kad kuo seniau laida baigė mokyklą, tuo daugiau susirinko jų atstovų. Bene gausiausiai susirinko iškariųjų laidų absolventai. Prieš paradines duris buvo pastatytas liaudies meistro R.Zinkevičiaus padovanotas koplytstulpis su rūpintojėliu. Šventės metu kai kurie kalbėjusieji siūlė gražinti mokyklai Antano Smetonos vardą, tačiau partijos komiteto atstovai supeikė tokį sumanymą.

Tik 1991 m. lapkričio 11 d. rajono tarybos nutarimu Nr. 163 buvo atstatytas istorinis teisingumas ir mokyklai sugrąžintas jos statybos įkvėpėjo ir kuratorius Antano Smetonos vardas. Šeštadienį mokyklos aktų salėje buvo pašventinta mokyklos vėliava. Salę puošė R.Zareckienės piešinys, G.Krikštaponytės išsiuvinėta atgimusi mokyklos vėliava. Aidėjo E.Deviatnikovienės poezija, vedančiųjų L.Dzigenės ir A.Darulytės intarpai, R.Bardauskienės pasakojimai apie A.Smetonos gyvenimą ir veiklą. Pirmosios laidos abiturientas Napoleonas Dailidėnas pasakojo apie mokyklos atidarymą, jos grožį, prezidento dalyvavimą atidaryme. Pimoji brandos atestatą naujoje mokykloje gavo ukmergiškė gydytoja Julija Adamonytė.

Buvo perskaityta priesaika, kurios žodžiai primena tautos himną. Šventę papildė ansamblio "Radasta" pasirodymas. Dalyvavo mokyklos veteranai R.Stankūnas, Vl.Minderis.

Tais pačiais metais mokykloje pradėtas kurti A.Smetonai skirtas muziejus, kuris nušviečia ir pačios mokyklos istoriją. Muziejui vadovavo ir aktyviai jame dirbo mokytojos J.Talutienė, D.Kriaučiūnaitė - Tauginienė, R.Liubomirskienė, R.Storpirštienė, M.Komičienė.

MOKYKLA PO TIKROJO VARDO ATGAVIMO

Prasidėjus Atgimimo epochai, užklasinė veikla mokykloje tarsi apmirė. Visi norėjo pailsėti nuo prievartinių renginių: komjaunimo susirinkimų, Lenino metinių minėjimų. 1989-90 m.m. įsimintinas renginys "Ką aš žinau apie senąją Lietuvą". Tačiau jaunimas taip gyventi ilgai negalėjo. Praeina metai ir vėl atgyja noras kurti, kažkur dalyvauti.

K.Piestinio vadovaujama kaimo kapela, puikiai pasirodžiusi rajoniniuose renginiuose, dalyvavo zoniniame Aukštaitijos kaimo kapelių konkurse Utenoje.

Mokytojos J.Šimkuvienės etnografinis ansamblis rajoniniame konkurse užėmė II vietą.

Užklasinė veikla vadovauja jauna anglistė A.Darulytė. Vėl užverda darbas būreliuose. 1990-91 m.m. jų įsikuria 11, vėliau jų skaičius vis didėja, 1994 - 95 m.m. jų jau 17. Pavyzdžiui 1993 - 94 m.m. veikė šie papildomo ugdymo, meninės raiškos ir kitokio įvairaus lavinimo būreliai: matematikos papildomo ugdymo - 7 (vadovės: R.Perednienė, V.Šimonienė, R.Ivanova, R.Puišienė), anglų klb. - 7 (vadovės: D.Čivilienė, A.Darulytė, A.Tamulienė), psichologijos (A.Ivanauskienė), krepšinio ir lengvosios atletikos - 3 (V.Remeikaitė, K.Kvietkauskas, šiuolaikinio šokio (J.Gražulevičienė)), teatrinio meno (S.Pulkauninkienė), dailės (K.Banevičiūtė), kaimo kapelos ir choro (K.Piestinis), informatikos (V.Anikštienė), fizikos (L.Šatienė), vokiečių klb. (M.Žukauskienė), taip pat buvo grupės darbai su atsiliekančiais. Aktyviai dirbo radijo diktorių būrelis (vadovė A.Darulytė). kabinetuose buvo radijo taškai. Būrelis organizuodavo iškilmingus respublikinių švenčių minėjimus, aptardavo mokyklinius renginius.

1994 - 95 m.m. - ypatingi užklasinės veiklos brandumu, originalumu, kūrybiškumu. Šiek tiek sumažėjo papildomo ugdymo užsiėmimų, užtat padaugėjo kūrybinių būrelių pvz., teatro meno, ritminės gimnastikos, jaunųjų metraštininkų, jaunųjų kraštotyrininkų, dramos teatro (T.Reingardtienė), muzikos, darbo su solistais ir ansambliais, gimtojo miesto istorijos (J.Talutienė), šiuolaikinio šokio, fotomėgėjų (K.Kvietkauskas), skautų (R.Sakalauskiene), jaunųjų kraštotyrininkų ir metraštininkų (R.Liubomirskienė) bei keletas grupių lietuvių klb, matematikos, infomatikos, kompiuterių papildomam ugdymui.

1994-95 m.m. įsikuria nedidelė skautų organizacija, vadovaujama vyr.skautės Ramutės Sakalauskiene. 1994 m. gruodžio 7 d. mokyklos jaunieji skautai davė įžodį.

1989-90 m.m. mokykloje buvo 36 klasių komplektai: 12 pradinėjų ir 24 dalykinės. Dvi pirmosios klasės mokėsi "Varpelio" vaikų darželyje, viena - "Žiogelyje". Pačioje mokykloje teko dirbti dviem pamainom. Antroje pamainoje mokėsi 2-4 klasės.

1989-90 m.m. pirmą kartą darbas organizuojamas 5 dienas per savaitę. Bandoma įvesti sustiprintą dailės mokymą. Pirmiausia tai įgyvendinta 2c ir 3c klasėse. Pagrindiniu mokyklos uždaviniu iškeliamas tautos patrioto, doros žmogaus ugdymas, o taip pat kalbos kultūros, dvasingumo ugdymas. Smarkių permainų epochoje šie uždaviniai pasidarė sunkiai įgyvendinami. 1992-93 m.m. šalia tikybos dėstoma ir etika. Etiką dėstė D.Pociūnienė.

Nuo 1993-94 m.m. mokykla iškelia sau uždavinį - ugdyti laisvą asmenybę. Ta linkme kryo ir mokomosios programos bei užklasinė veikla. Vyresniųjų klasių mokiniams suteikiama galimybė rinktis mokymosi dalykų lygius. Mokyklos vadovybė rimtai įsigilino į šią nelengvą naująją problemą. Buvo pravedamas anketavimas, išsiaiškinant kaip moksleiviai vertina mokymosi lygio įvedimą. Skirtingi mokymo lygiai buvo išbandyti 1994-95 m.m., o kitais mokslo metais savo anketose moksleiviai įvertino juos maždaug taip: iš 46 atsakiusių 23 įvertino naująją kaip nereikalingą, neatspindinčią realaus žinių skirtumo, diskriminuojančią B lygio moksleivius, 5 įvertino ją "man tas pats, dar neperpratau", renkuosi A lygį, kad ištočiau į aukštąją mokyklą - 2, gerai įvertino 5, gerai, bet ne visi savo lygyje "sėdi" arba dėl jų yra nuskriaustų - 3, nelabai skiriasi lygių programos, neišstobulintas vertimas, neadekvačiai įvertinami rezultatai - 6, reikalingi lygiai tik pagrindiniuose dalykuose - 1, keletas pasisakė apie atsirandančių skirstymą į "aukštesnius" ir "žemesnius". Kaip matome, vyrauja neigiamas požiūris į naująją. Prie neigiamybių moksleiviai priskiria ir atitinkamų programų mokymo priemonių, pritaikytų skirtingiems lygiams nebuvimą, per dideles klases.

Mokyklos vadovybė kiek galėdama skyrė dėmesį problemai "asmenybė mokykloje", tuo pačiu galimybei mokytis pagal galimybes, kam bent teoriškai buvo taikyti mokymo lygiai. Tam buvo skiriami pedagogų tarybos posėdžiai, klasės valandėlės. Mokslo metų sąskaita moksleiviai galėjo vykdyti į pažintines keliones.

Mokykloje toliau sėkmingai vyko kvalifikacijos kėlimo procesas. Vyresniųjų mokytojų vardus apgynė: O.Ivko, L.Šatienė, E.Deviatnikovienė, R.Bardauskiene, R.Baltaragienė, R.Perednienė, V.Šimonienė, D.Čivilienė, R.Storpirštienė, J.Šlapikienė.

1993 m. prioritetine tvarka mokytojų – metodininkų vardai suteikti M.Žukauskienei, R.Karalienei, G.Petkevičienei, A.Žižienei.

1994 - 95 m.m. mokykloje dirbo pirmasis užsienietis iš Škotijos, anglų kalbos mokytojas James Nicholson. Jis buvo baigęs Glazgo universiteto istorijos specialybę. Mokiniai juo buvo patenkinti. Jis greitai priprato prie Lietuvos klimato, maisto, žmonių, iki mokslo metų pabaigos neblogai pramoko lietuviškai. Lietuvą jis apibūdino kaip skėčių, šlepečių ir gėlių šalį. Metų pabaigoje svečias iš JAV Vladas Audėnas geranoriškai sutiko pamokyti mokyklos mokinius verslo pagrindų.

1994-95 m.m. atėjo 2 naujos mokytojos: chemikė Violeta Buožinytė ir matematikė Jelizaveta Maksimkina.

Įvesta dešimtbalė vertinimo sistema, leidusi objektyviau įvertinti žinias.

1993-94 m.m. užklausinio darbo organizatore pradėjo dirbti Janina Leitienė, savo optimizmu ir įkarščiu išjudinusi ne tik mokinius, bet ir mokytojus.

Žymiausi 1994 - 95 m.m. renginiai: žaidimas “Drąsūs, stiprūs, vikrūs”, jau antri metai švenčiama šv.Valentino diena, Kalėdų karnavalas, šimtadienis, sveikatingumo savaitė ir kt. Išradingi 10 - tokai pradėjo leisti laikraštuką “Tai va”, kuriame savitai atsispindi mokyklos gyvenimas. Jame buvo eilėraščių, kryžiažodžių, horoskopų ir žinių iš mokyklos gyvenimo. Laikraščio redakciją subūrė mokytoja lituanistė Nijolė Kvietkauskaitė.

PASTANGOS ATKURTI GIMNAZIJA

1997 m. vasario 24 d. Ukmergės rajono savivaldybės švietimo skyrius išleido raštą “Dėl gimnazijos kūrimo Ukmergės rajone”. Jau 1997 m. sausio 29 d. rajono merė buvo išleidusi potvarkį Nr.31-p, kuriuo buvo sudaryta darbo grupė gimnazijos kūrimo koncepcijai paruošti. Darbo grupė sudarė savo veiklos programą, kurioje buvo numatyta iširti gimnazijos kūrimo rajone poreikį, išanalizuoti gimnazijos bazės situaciją, suburti gimnazijos steigimo iniciatyvinę grupę ir įpareigoti ją paruošti pagrindinius gimnazijos kūrimo dokumentus ir pateikti švietimo skyriui iki 1997 10 20. Švietimo skyriaus specialistai įgalioti įvertinti gimnazijos kūrimo dokumentus ir individualias programas iki 1997 11 10 ir pateikti juos Vilniaus apskrities švietimo skyriui iki 1997 11 15, o Švietimo ir mokslo ministerijai iki 1997 12 02. Darbo grupės pirmininkė buvo švietimo skyriaus vedėja R.Maskoliūnienė.

Gimnazijos kūrimo iniciatyvinė grupė sėkmingai parašė mokomųjų dalykų individualizuotas programas, kurias gavo aukštus įvertinimus.

1998 m. rugsėjo 1 d. Antano Smetonos vidurinėje mokykloje pradėjo mokytis 4 pirmosios gimnazijos klasės: humanitarinė, socialinių mokslų, tikslųjų mokslų ir gamtos mokslų pakraipų.

2001 m. rugsėjo 1 d. Antano Smetonos vidurinei mokyklai suteiktas gimnazijos statusas ir mokykla pavadinta Ukmergės Antano Smetonos gimnazija.